№ 173 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 11 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում վճարւմ են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան հեռախօս № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ձեռագրերը հետ չեն վերադարձվում.
Յայտարարութիւնների համար վճարւմ են իւրաքանչիւր տողի համար 20 կոպէկ.
Տպարանի հեռախօս № 67.

№ 173 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 11 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Օգոստոսի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 5 րուբլի։

[illegible]
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговъ. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՎՐԱ ՈՉԻՆՉ ՉԸ ԿԱՅ ԱՆԿԱՐԵԼԻ
ՈՐԸ ԵՒ ԱՊԱՑՈՒՑԵԼ Է ԾԽԱԽՈՏ
20 ՀԱՏԸ 6 ԿՈՊ.
ՍԱԼԻՏԸ
20 ՀԱՏԸ 6 ԿՈՊ.
Առաջինն է ըստ յատկութեան, առողջապահութեան տեսակէտից, միամ են միշտ թարմ։
Ընկ. Ա. Ն. ԲՕՂԴԱՆՕՎ և Ընկ.
Ներկայացուցիչ Ստեփան Նիկիտիչ Կարապետեանց
10—1 765. Թիֆլիս, Բէհրութեան փող., 37.
(օգ. 27,28, ս. 15,25,27,29, հ. 2,4,6) առ.

ԴՊՐՈՑ-ՊԱՆՍԻՈՆ
ԵՒ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ
Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ
Միքայէլեան պր. № 138.
Երեխաների ընդունելութիւնը օգոստ. 20-ից։ Պարապմունքները կը սկսվեն սեպտեմբերի 1-ից։ (կ.) 3—1
առ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ
Այսօր, հինգշաբթի, օգոստոսի 11-ին Հայոց Դրամ. Ընկ. Թատերասէրների խումբը կը ներկայացնէ ՄԱՐԿ ՏՈՒԷՆԻ
ԻՆՉՊԷՍ ԴԱՐՁԱՒ ՆԱ ԽՄԲԱԳԻՐ
Կոմէդիա 2 գործ., թարգմ. Գ. Միրաքեանի
ԲԱՑՂՈՒՇ
Կոմ. 2 գ., հեղ. Ցագարելիի, թ. Գ. Միրաքեանի
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը ճիշդ $8^{1}/_{2}$-ին։
Տեղերի գները 5-ից մինչև 50 կոպ.։
Հերթ. կարգադրիչ՝ Գ. Սա[illegible]
780. 1—1

ԿԱՐՍԻ հայոց ծխական երկդասեան երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր են հայոց լեզուի, ռուսաց լեզուի, թւաբանութեան, աշխարհագրութեան և երգեցողութեան
Ուսուցիչներ
Դիմել հոգաբարձութեան մինչև օգոստոսի 20-ը, ներկայացնելով ուսման վկայական և կամ նրա պատճէնը։
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
(առ.) 779. 5—1

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈԴԱՐԻ
հայոց դպրոցի համար հարկաւոր է ՈՒՍՈՒՑԻՉ ճեմարանաւարտ կամ թեմականաւարտ 5 տարվայ փորձառութեամբ. 20 դաս զանազան առարկաներ և աւագ-ուսուցչութեամբ 800 ր. տարեկան ռոճիկ. դիմել մինչև օգոստոսի 20-ը մանրամասն տեղեկութիւններ տալով նախկին ծառայութեան մասին և յանձնարարութիւններով՝ Екатеринодаръ (Куб. обл.) армянское церковно-приходское попечительство.
Հոգաբարձու՝ Ն. Սաթունեան
առ. (օ. մ.) 770. 3—2

ԲԺԻՇԿ
Ռ. Ս. ԴԱՒԻԹԵԱՆՑ
Ներքին եւ Ջղային հիւանդութիւնների
ընդունելութիւնը (ցերեկվայ ժամը 12—1. ամէն օր (երեկոյեան ժամը 5—7.
Դիդուբէ՝ Կօչուբէեվսկայա փող. № 22.
Եվգաֆեֆսկայա փողոցից՝ № 44 տրամվայի
(ե. հ. կ.) առ. 243. 100—54

ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
ПАПИРОСЫ
ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЯ
ЦѢНА 25 шт. 15 к. 10 ш. 6 к. 100 ш. 60 к.
ПАПИРОСЫ
ЛЕВЪ 20 шт. 5 коп.
ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
ПАПИРОСЫ
ЭКСТРА
15 шт. 6 коп.
ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
662. 100—24 առ. (ե. հ. կ.)

ՄԻԱՑԵԱԼ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

«Մշակի» երէկվայ համարում մենք առաջ բերինք հետաքրքրական տեղեկութիւններ այն միացեալ դիմումի մասին, որ արել են Կ. Պոլսի հայ, յոյն և բուլղար պատրիարքները օսմանեան կառավարութեանը՝ վերաբերեալ կրթական և զինուորական խնդիրներին։

Երեք պատրիարքների համերաշխութիւնը և գործակցութիւնը ներկայ դէպքում տպաւորութիւն գործեց Բարձր Դրան ազդեցիկ շրջաններում։ Եւ կառավարութիւնը տրամադրութիւն ցոյց տուեց առանձին ուշադրութիւն նուիրելու այդ ընդհանուր դիմումի մէջ պարունակված խնդիրներին։

Հայ, յոյն և բուլղար պատրիարքարանները, նկատելով, որ օսմանեան կառավարչական շրջանները հակումներ են ցոյց տալիս ջնջելու կրթական այն առանձնաշնորհումները, որ ունեցել են այդ ազգերի համայնքները վաղուց ի վեր, առաջադրեցին մի շարք պահանջներ ապահովելու կրթական գործի բարգաւաճումը և կանոնաւոր զարգացումը,

Բանակցութիւնները պատրիարքարանների և օսմանեան կառավարութեան միջև դեռ բոլորովին չեն աւարտվել, այնու ամենայնիւ պարզվել

[illegible]

դարկելու իրանց ներկայացուցիչներին քննութեան ժամանակ։

Հինգերորդ՝ համայնքներին վերապահված կը լինի դպրոցներին նպաստներ տալու իրաւասութիւնը։

Վեցերորդ՝ դպրոցական գործի վերաբերութեամբ ծագած թիւրիմացութիւնների ժամանակ կառավարչական պաշտօնեաները ինքնագլուխ ոչինչ չը պէտք է կարգադրեն, այլ զեկուցանեն մինիստրութեան։

Եօթներորդ՝ օտարահպատակները ուրոշ՝ ստորիճան իրաւունք կունենան դպրոցներում պաշտօնավարելու։

Ութերորդ՝ իրաւունք է տրվում ազգային դպրոցներում աւարտածներին ստանալ պետական և վարչական պաշտօններ.

Մի քանի կէտեր էլ վերաբերում են զինուորական ծառայութեան մէջ նըկատված անյարմարութիւնների վերացման։

Կան մի քանի բաղձանքներ, որոնք բաւարարութիւն չեն ստացել, բայց նշանակալից է, որ օսմանեան կառավարութիւնը այլ ևս չէ պնդում իր այն նորամշակ սկզբունքների վրա, որոնց նա առաջ էր մղում նորերս յանուն օսմանեան քաղաքացիական միութեան, ոտի տակ տալով ազգային համայնքների առանձնաշնորհումները։

Այնքան էլ հեշտ չեղաւ բացասել և չքացնել այդ առանձնաշնորհումները։

Իսկ եթէ աւելի խոր և ընդարձակ լինէր օսմանեան կառավարչական շըրջանների քաղաքական իմաստութիւնը, նրանք կըմբռնէին, որ օսմանեան պետութեան ապագան աւելի ևս ապահովված և ամրապնդված կը լինի, երբ նրանք կարողանան կապել օսմանեան պետութեան մասերը, գրաւելով բոլորին՝ համերաշխութեան և ընդհանուր փոխադարձ յարգանքի սկզբունքներով։

Ս. Բալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
9 օգոստոսի

Պետերբուրգ.— Նորին Մեծութիւնը բաղդաւորեցրեց իր այցելութեամբ Կրասնոյէ-Սէլոյի զինուորական հիւանդանոցը։ Դիմաւորվելով մուտքի մօտ բժշկական մարմնից և գթութեան քոյրերից։ Կայսրը շնորհակալութիւն յայտնեց գթութեան քոյրերին՝ հիւանդներին տիֆի ժամանակ լաւ խնամելուն համար։ Ապա անցնելով հիւանդների սենեակների միջով, Կայսրը բարեհաճեց արժանացնել հիւանդներին ողորմած հարց ու փորձի։ Ցետոյ Նորին Մեծութիւնը դիմեց ողորմած խօսքերով բժշկական մարմնին։

Կայսրը բարեհաճեց թոյլատրել Պիրագովի անուան ռուս բժիշկների ընկերութեանը՝ բանալ համառուսական հանգանակութիւն Մոսկվայում Պիրագովի անուան տուն կառուցանելու համար։

—

Լոնդոն.—Եկան Կայսրուհի Մարիա Ֆէոդորովնան և Ալէքսանդրա թագուհին։

—

Պարիզ.—Բացվեց գեներալ-խորհուրդների նստաշրջանը։ Մի քանի խորհուրդների նախագահները ողջոյնի ճառերի մէջ վստահութիւն յայտնեցին՝ կառավարութեան և յոյս արտայայտեցին թէ վերջինս ցոյց կըտայ տոկունութիւն և սառ-

նասրտութիւն, որպէսզի Գերմանիայի հետ սկսված տարաձայնութիւնը վերջանայ երկու կողմերի համար էլ պատուաւոր մտքով։

—

Տանժէր.— Սպանական զօրամասն եկաւ Արզիլու և բանակ դրեց քաղաքից դուրս։

—

Բելգրադ.— Ֆինանսների մինիստրը Պետ. Հեռ. Գործ. թղթակցի հետ խօսելիս ասաց, որ երկրի ֆինանսական դրութիւնը շատ լաւ է. պետական գանձատան ազատ գումարները 1910 թ. վերջերին կազմում էին 24 միլիօն։ 1911 թ. առաջին կիսամեակում մենավաճառի եկամուտները 31 միլիօն էին, անցեալ տարվայ 26 միլիօնի դիմաց։ Անցեալ տարի վճարվել է $13^{1}/_{2}$ միլիօն պետական պարտքերից։ Ներկայումս պետութեան բովանդակ պարտքն է 300 միլիօն։ Նոր ձևով փոխառութիւն կնքելը կը տայ 35 միլիօն ֆրանկի յաւելումն, որով կը կառուցվի ադրիական երկաթուղու սերբիական մասը և կաւարտվեն ներկայիս կառուցվող գծերը։

—

Վաշինգտօն.—Ի նկատի ունենալով, որ Տաֆտը veto դրեց բամբակի ապրանքների մաքսերը փոփոխելու օրինագծի վրա, որ ընդունել էին երկու պալատներն էլ, կուսակցութիւնների պարագլուխները փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշեցին վաղնեմ ընդհատել կոնգրէսի նստաշրջանը։

—

Բուդապեշտ.— Լրագիրները հաղորդում են, որ Կօշուտը մշակել է ընդհանուր ուղղակի ընտրողական իրաւունքի նախագիծ՝ գաղտնի միայն քաղաքներում և մեծ համայնքներում, որպէսզի մաջարները գերակշռող նշանակութիւն ունենան։ Կօշուտը անհրաժեշտ է գտնում կռւել զինուորական օրինագծի դէմ։

—

Սէրայէվօ.—Մահմեդականների գաղթը Բոսնիայից և Հերցէգովինայից շարունակվում է նախկին չափերով։

—

Լոնդոն.— Զօրախաղերը յետաձգվում են երաշտի շարժառիթով։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
9 օգոստոսի

Դուբլին.—Գործադուլ արած լրագրավաճառները խուժանի հետ ցերեկով յարձակվում էին լրագիրներ տանող սայլակների վրա, շրջում էին նրանց և այրում։ Ոստիկանութիւնը, որին հանդիպում էին քարերով, յաճախ դիմում էր մահակների օգնութեան։

—

Եօրկ.—Հինգ ժամ խորհրդակցելուց յետոյ, հիւսիս-արևելեան երկաթուղու վերատեսուչները որոշեցին թոյլ տալ ծառայողներին աշխատել այն պայմաններով, որ մշակել է առևտրական մինիստրութեանը կից կազմված կօնֆերէնցիան օգոստոսի 6-ին։

—

Լիվերպուլ.—Գործադուլային կոմիտէն կարգադրեց, որպէսզի այսօր ապրանքներ փոխադրող ընկերութիւններից ոչ մինը չաշխատէ։ Այդ իսկ պատճառով աշխատանքների վերսկսման օրը անորոշ է մնում։

Մօնմուտ կոմսութեան մէջ լուրջ անկարգութիւններ են հանքերում աշխատող բանւորների մէջ։ Կարգուկանոնը վերականգնում են զօրքերը։ Կան շատ վիրաւորներ։

—

Տրիէստ.—Էլեքտրաքարշի ծառայողները գործադուլ արին։ Պահանջը աշխատավարձի աւելացումն է։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
9 օգոստոսի

Թաւրիզ.—Ահմէդ-շահի ծննդեան օրվայ առիթով գեներալ-նահանգապետի մօտ կայացաւ պաշտօնական ընդունելութիւն։ Ներկայ էին ռուսաց և արտասահմանեան հիւպատոսները։

Զգացվում է հացի պակասութիւն։ Հացատների մեծ մասը փակ է։

Սէրաբում գտնվող Մարաղայի նահանգապետ Շուջա-ուդ-Դօվլէի կեանքի դէմ կատարվեց անյաջող մահափորձ. յանցաւոր երեք հայերին և մի թուրքին գլխատեցին։ Թաւրիզի անջումանի կարգադրութեամբ նորից վեց ռմբաձիգներ ուղարկվեցին Շուջա-ուդ-Դօվլէին սպանելու համար։ Ռմբաձիգների թւում է մի ռուս փախստական աքսորական։

—

Կ. Պոլիս.—Մի շաբաթվայ մէջ խօլերայով հիւանդացան 496, մեռան 267 հոգի։

Մալիսօրների դէմ կռւելու կանչված պահեստի զինուորները հետզհետէ վերադառնում են իրանց տները։

Բ. Դրան մէջ սկսվեցին բուլղար և թիւրք ներկայացուցիչների բանակցութիւնները։ Բուլղարական դեսպանը յայտնեց Պետ. Հեռ. Գործ. թղթակցին, թէ առևտրական պայմանագիրը մօտիկ ապագայում անպայման կը կապվի. տարաձայնութիւնները կը քննվեն առանձին։

Լուրերին նայած, Կումանօվօ կայարանում փորձ է եղել խորտակել գնացքը. սպանվել են երկու, վիրաւորվել են երկու մարդ։

Եմէնում Մէկկայի էմիրի զօրքերը ջարդել են շէյխ Իդրիսի զօրքերին։ Էմիրը յոյս ունի գրաւել Տիխամը։

Թէհրանում դեսպան նշանակվեց Ցէտինիէում պաշտօնավարող դեսպան Սադրէդին-բէյը։

Ազգային բանկը կօնցեսիա ստացաւ կառուցանելու նաւահանգիստներ Սամսոնում և Տրապիզօնում։

—

Սալօնիկ.—Հրոսակախմբերի դէմ մաքառելու համար կազմակերպվում են կամաւոր գնդեր։ Իւրաքանչիւրի ամսականը որոշված է թիւրքական երեք ֆունտ։

—

Ռակիք.—Դիակօվօյի կայմակամը անկարող եղաւ հաշտեցնել ալբան պարագլուխներին կառավարութեան հետ։ Ալբանները, պահանջելով հանուր Ալբանիայի համար մալիսօրներին տրըված արտօնութիւնները, ցրվեցին չը սպասելով յետագայ առաջարկութիւններին։

ՇԱՐԼ ԴԷՎԻԼԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԻՐԵՐԻ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նորերս մենք առիթ ունեցանք զետեղելու «Մշակի» էջերում պարսից պետական գործիչ Արշակ-խան Գորոյեանի կարծիքը Պարսկաստանի ներկայ դրութեան մասին և նրա գլխաւոր դիմումները Եփրեմին և իր խմբին՝ Պարսկաստանի ներքին կուից յետ կասեցնելու և չէզոքութեան մէջ պահելու համար։

Այս անգամ էլ «Баку» լրագիրը տալիս է Պարսկաստանից նոր եկած մի ուրիշ լաւատեղեակ անձի կարծիքը միևնոյն հարցերի առիթով։

Այդ անձնաւորութիւնը ազգով ֆրանսիացի է՝ Շարլ Դէվիլ՝ պարսկական պօստերի նախկին գլխաւոր տեսուչը, որ հեռացել է պաշտօնից մօտ ժամանակներս։ Մինչև Պարսկաստան գնալը նա աշխատակցելիս է եղել «Pro Armenia» և «Le mouvement socialiste» թերթերին։ Ամբողջ 8 տարի ապրել է Պարսկաստանում։

«Նախ և առաջ,—ասում է «Баку» լրագրի աշխատակիցը, որ խօսակցութիւն է ունեցել Շարլ Դէվիլի հետ,—ես հարցրի իմ խօսակցին, թէ ճանաչում է նա, արդեօք, Արշակ-խանին և ինչ կարծիք ունի նա նրա մասին։

«— Ես նրան արդէն չորրորդ տարին է, որ ճանաչում եմ,—պատասխանեց ինձ Դէվիլը,—և բացի լաւ բանից՝ ուրիշ ոչինչ չեմ կարող ասել նրա մասին։ Նա լիովին օրինաւոր ու լուրջ մարդ է, իր համոզմունքներով՝ սահմանադրական։ Անհա մօտ օրերս ես առիթ ունեցայ ծանօթանալու, ի հարկէ ուրիշի միջոցով՝ որովհետև ես չը գիտեմ ռուսերէն, Արշակ-խանի արտայայտած հայեացքների հետ, որոնք առաջ էին բերված «Баку» լրագրի մէջ։ Պէտք է խոստովանեմ ձեզ, որ ես ևս միանգամայն համակարծիք եմ նրա ասածներին և ընդունում եմ նրա տեսակէտը։ Ես ինքս էլ միևնոյն կարծիքն ունեմ ինչպէս պարսկական գործերի, նոյնպէս և պարսկահայերի դերի մասին։

«— Այդ հայեացքների համար նրան անուանեցին էկս-շահի գործակից և գործակալ. չէք վախենում դուք, որ ձեզ էլ նոյնը վի-

ճակվի, եթէ ես հրապարակեմ մեր այս խօսակցութիւնը:

«— Ամենևին, յարգելի պարոն: Արշակխանի դէմ ուղղված մեղադրանքները բոլորովին անհիմն են և սուտ. ինչ վերաբերում է ինձ, իմ հայեացքները յայտնի են ամենքին և ես շատ քիչ եմ հոգ տանում այդ տեսակ մեղադրանքների մասին: Եւ իսկոյն էլ յայտնում եմ ձեզ, որ ես սահմանադրական եմ, և այն էլ դրանից շատ աւելի:

«— Այժմ թոյլ տուէք ինձ հարց տալու ձեզ. ինչ կարծիք ունէիք դուք Պարսկաստանի անցքերի մասին առհասարակ սկզբից սկսած մինչև վերջին օրերս:

«— Ես ուրախութեամբ դիմաւորեցի ինչպէս առաջին, այնպէս և երկրորդ սահմանադրութեանը, կարծելով որ Պարսկաստանը կը մտաւ քաղաքական կեանքի նոր շրջանը: Սակայն յետոյ ես սաստիկ հիասթափվեցի: Սկզբնական դիմադրական տարրերը, որոնցից կազմվեց սահմանադրական միջուկը, ուրիշ մարդիկ չէին, բայց եթէ Մահմէդ-Ալիի մերձաւորները, որոնք դժգոհ էին նրանից այն պատճառով, որ միանգամից զրկվեցին իրանց գրպանները լցնելու և հարստանալու հնարաւորութիւնից, որովհետև գանձարանը արդէն յափշտակված էր... Այդ շրջանը զուգադիպվեց ռուս-ճապօնական պատերազմի վախճանին, որը ուժեղ քաղաքական խլրտումներ առաջ բերեց Ռուսաստանի ինտելիգենցիայի շրջանում և որն էլ ներգործութիւն ունեցաւ պարսկական որոշ շրջանների վրա: Պարսկաստանի երկու-երեք կենտրոններում գտնվեցին մի քանի տասնեակ անձինք, եկւորներ ուրիշ երկիրներից, որոնք պարսկական վերոյիշեալ տարրերի հետ միացած՝ սկսեցին կազմակերպել օպպօզիցիա: Երևացին նոյնիսկ սօցիալ-դեմօկրատական կօմիտէներ մի երկրում, ուր պրօլետարիատի մասին յիշողութիւն անգամ չը կար. տարօրինակ չէ՞ թւում ձեզ այդ հանգամանքը: Ժողովուրդն ու գիւղացիութիւն, ինչպէս, պատասխանում եմ արդէն ձեր հարցին, ոչինչ չը գիտէին, ոչինչ չէին հասկանում սահմանադրութիւնից և բոլորովին անտարբեր են դէպի նա: Պարսկաստանում կատարել անակնկալ ու կարճատև յեղաշրջումներ՝ դժուար բան չէ. բաւական է միայն ունենալ մի-երկու տասնեակ քաջ մարդիկ: Չէ՞ որ միակ կենտրոնն ու ասպարէզը Թէհրանն է ու Րաշտը: Այդպէս ահա առաջ եկաւ առաջին և յետոյ էլ երկրորդ սահմանադրութիւնը:

«— Իսկ ինչպիսի փոփոխութեան ենթարկվեց ինքը երկիրը սահմանադրութիւնից յետոյ:

«— Երկիրը ընկաւ աւելի վատթար դրութեան մէջ: Գանձարանը կողոպուտի ենթարկվեց աւելի եռանդուն կերպով, քան թէ առաջ, սկսած ստորին պաշտօնեաներից՝ մինչև համարեա թէ պատգամաւորները. ճանապարհները, օրինակ, շահի օրօք անվտանգ էին, մինչդեռ սահմանադրութեան ժամանակ գրաւված էին ամեն տեսակ աւազակներով: Գոյութիւն չունէր համարեա ոչ մի իշխանութիւն, նոմադները,— որոնց թիւը մի քանի միլիօնների է հասնում, և կազմում է Պարսկաստանի ազգաբնակութեան կէս մասը, այդ վրանաբնակ-շրջիկ կիսավայրենի հորդաները, գլուխները բարձրացրին. աւազակութիւններն ու թալանները դարձան մի ամբողջ սիստեմ: Ինչպէս խնամակալը, որ մի շատ արժանաւոր մարդ է ամեն կողմից, այնպէս և մինիստրների կաբինէտը, ջլատված էին մէջլիսի կողմից, որը իր հերթին կազմալուծվում էր ներքին վէճերի շնորհիւ. մէջլիսը դուրս եկաւ բոլորովին անընդունակ որևէ դրական, քաղաքական աշխատանք կատարելու համար: Բայց նա բառի բուն մտքով ոչինչ չէր անում: Պատգամաւորների թւում կան լաւ ճառախօսներ, բանաստեղծներ, համոզմունքի մարդիկ, բայց c'est tout. Նախ և առաջ նրանց թիւը չափազանց քիչ է և երկրորդ՝ չը կայ նրանց մէջ ոչ մի քաղաքական գործիչ: Այդ բոլորը շատ ցաւալի է, բայց դա այդպէս է. և ինչ կարելի է սպասել մի այդպիսի սահմանադրութիւնից: Մի օրինակ ահա. արքունական փողերը գողանալու մէջ ես բռնեցի պօստային մի քանի պաշտօնեաների, որոնք կատաղի սահմանադրականներ են և սիստեմատիկ կերպով իւրացնում էին պօստային եկամուտները: Ես, ի հարկէ, նրանց արձակեցի պաշտօնից: Չորս ամսից յետոյ, ես թուղթ եմ ստանում, որով յանձնարարում են ինձ վերընդունել նրանցից մէկին: Այդ մէկը դուրս եկաւ, որ մէջլիսի նախագահի ազգականն էր: Դա 1909—10 թւականներին էր: Այդ բոլորից յետոյ կարելի՞ է, արդեօք, աշխատել: Այդ օրինակով ես կամենում եմ ասել, որ սահմանադրութիւնը մասսաներից դուրս է. ամենևին չէ փոխել երկրի կեանքի կարգերն ու սօցիալական պայմանները:

«— Իսկ ինչ կարծիք ունէք էքս-շահի աւանտիւրաների մասին:

«— Որոշ բան ասել չեմ կարող, բայց բանը նրանումն է, որ այդ միևնոյն նոմադները ընտելացել են շահի իշխանութեան և հանգիստ են մնում նրա ժամանակով միայն. առանց այդ իշխանութեան նրանց ոչինչ չէ կարելի անել: Թէև մէջլիսը համեմատում է Պարսկաստանը Ֆրանսիայի հետ, իսկ պարսկական յուզմունքները՝ 1789 թւի ֆրանսիական մեծ յեղափոխութեան հետ, բայց մեր մէջ ասենք, աւելորդ է անգամ խօսել նրանց ցաւալի մոլորութեան մասին: Խնդիրն այն է, որ ներկայումս ազգաբնակութեան երեք-քառորդ մասը շահի կողմն է: Մօտ օրերս ես բաց արի Պարսկաստանի աշխարհագրական քարտէզը և սկսեցի նշանակել այն տեղերը, ուր ազգաբնակութիւնը պաշտպան կը կանգնէ շահին: Եւ, ի՛նչ կասէք, ես ինքս էլ ապշեցի ստացված արդիւնքից: Ամբողջ քարտէզը ծածկվեց իմ մատի նշաններով: Բոլոր արաբները ~ շահսեվանները, քիւրդերը, թիւրքմէնները, արաբները, ամբողջ բազմամիլիօն նոմադները, բոլորը, բացի բախտիարներից, ցանկանում են շահի վերադարձը: Այդ է իրերի դրութիւնը, և, ես կարծում եմ, Պարսկաստանին հարկաւոր է, ինչպէս, շահը, բայց սահմանափակված իշխանութեամբ և սահմանադրական մէջլիսով: Եւ շահի վերադարձը նախատեսում էին շատ շատերը: Ի միջի այլոց, ձեր ձեռքը չէ՞ ընկել յայտնի ֆրանսիացի գրող Բերարի 1909 թւին լոյս ընծայած «Պարսկական յեղափոխութիւնը» (Victor Berard «Les revolutions de la Perse»): Այդ գրքում, խօսելով Սասանեանների մասին, Բերարը պայծառօրէն նկարագրում է արտաքսված շահի վերադարձի պատկերը: Ձեզ համար երևի հետաքրքրական կը լինի իմանալ,— շարունակեց իմ խօսակիցը,— իմ կարծիքը հայերի ու Եփրեմի մասին: Ես արդէն ասացի, որ այդ հարցումն էլ ես լիովին համաձայն եմ Արշակ-խանի հետ. իմ խորին համոզմունքով՝ պարսկահայերը ոչ մի միջամտութիւն չը պիտի ունենան այդ համազգային պատերազմում: Չէ՞ որ, օրինակ, գեբրները (փարսերը), որոնց թիւը Պարսկաստանում հասնում է մինչև 5000 հոգու, ոչ մի մասնակցութիւն չեն ցոյց տալիս: Բայց և այնպէս նրանք նոյնպէս ունեն իրանց մի պատգամաւորը մէջլիսում, ինչպէս և հայերը, թէև առաջինների թիւը ընդամենը 5000 է, իսկ հայերինը՝ 80,000: Իսկապէս ես չեմ հասկանում, մէջլիսի համար պատգամաւորներ ընտրվում է ազգութիւնից կրօնների համաձայն թէ կայ մի որևէ ուրիշ ընտրողական չափ: Այդպէս ահա, եթէ գեբրներին չեն մեղադրում բէակցիօներութեան մէջ՝ չէզոք դիրք բռնելուն համար, արդ էլ՝ ինչո՞ւ պէտք է հայերին մեղադրեն, քանի որ ձեր ազգը կանգնած է մանաւանդ կոտորածի ենթարկվելու երկիւղը:

«— Նկատվո՞ւմ է, արդեօք, գրգռումն հայերի դէմ և հաւանական չէ՞, արդեօք, կոտորածի հեռանկարը:

«— Պարսիկ ժողովրդի մէջ չէ նկատվում թշնամութիւն հայերի դէմ, բայց էքս-շահը և նրա համախոհները, անպայման, գրգռված են հայերի դէմ, որովհետև նրանք հայերին են համարում պատճառ սահմանադրութեան հաստատվելուն: Ես կարող եմ հաստատապէս ասել, թէ անպատճառ կոտորած կը լինի: Ի հարկէ, այդ բոլորը կասկածելի է, սակայն հարցն ու երկիւղը կայ, և հարկաւոր է հաշւի առնել այդ հանգամանքը: Եթէ շահին աջողվի նորից տիրանալ իր գահին, շատ հաւանական է, որ նա կը սկսէ վրէժխնդիր լինել հայերից և կոտորածներ կը կազմակերպէ: Կարող եմ կարծել, որ շատ ցանկացողներ դուրս կը գան մասնակցելու այդ ջարդին, որովհետև ջարդերի հետ միասին սովորաբար տեղի են ունենում աւազակութիւններ ու կողոպուտներ, և դա հարստութիւն դիզելու մի յարմար առիթ է: Հայ ազգաբնակութեան մասնակցութեան մասին՝ շահի դէմ պատերազմելու «գործում» խօսք անգամ լինել չէ կարող, որովհետև նա անմասն է: Հարցը վերաբերում է միայն Եփրեմի և նրա ընկերների մասնակցութեանը: Եւ եթէ այդ մի խումբ մարդկանց պատճառով տուժելու են և զոհվելու ժողովրդական մասսայից հազարաւորներ, այն ժամանակ այդ խումբը անպայման պէտք է չը մասնակցէ: Ես հասկանում եմ, որ Եփրեմի ու նրա ընկերների համար դա շատ դժուար է. նրանք կանգնած են դիրքերում. նրանք գործի մէջ են մացված, բայց եթէ ինձ հարց տալու լինէք, ես կարող եմ պատասխանել միայն բացասաբար, այսինքն որ՝ չը պէտք է միջամտէ: Ի նկատի ունեցէք, որ վերջ ի վերջոյ հայերը քաւութեան նոխազ կը դառնան»:

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

I

Կ. Պօլսում

Կ. Պօլիս, 30 յուլիսի

Այս ամառ ես անցեալ տարվայ նման գնացի Գերմանիա. սաստիկ շոգերի պատճառով չուզեցի ցամաքով գնալ, այլ գերադասեցի ծովով կատարել ճանապարհիս մի մասը՝ անցնելով Բաթումից դէպի Կ. Պօլիս:

Դեռ Կ. Պօլիս չը հասած՝ բաւականին հիասթափվեցինք, օսմ. նորածին սահմանադրութեան տարեդարձին հին բէժիմի նեցուկները մեծ հրավառութիւն էին սարքել մայրաքաղաքում, կրակին լափեցնել տալով մօտ 10,000 տուն, որոնց մօտաւորապէս 120,000 բնակիչները, մնալով անհիւրընկալ երկնքի տակ առանց որևէ ինչքի, պէտք է իրանց աղի արտասուքով լուսանային սահմանադրութեան նորաբողբոջ դրօշակը, որ ապականվել էր բէակցիօներների գարշելի շփումից... Մեր՝ Կ. Պօլիս հասած օրը, յուլիսի 13-ին, երեկոյեանից սկսած մինչև հետևեալ առաւօտը 3—4 հրդէններ նորից պատահեցին, լափելով այս անգամ էլ մի 3000 տուն նոյն Ստամբօլ քաղաքամասում:

Բօսֆօրը հրաշագեղ է. բնութեան հրաշալիքներից լաւագոյնը կանաչապատ ափերից կազմած զարմանալի շրջանակների մէջ է ամփոփել Մարմարա ծովը՝ Կ. Պօլսի այդ նախասենեակը: Տեսարանը մուտքից մինչև ափ իջնելը տևում է 2 ժամից աւելի:

Հէնց որ ոտք ես դնում ափը և մտնում քաղաքի փողոցները, հիասթափումդ լինում է կատարեալ. նեղ, կեղտոտ, ոլոր-մոլոր մութ փողոցներ. չորս կողմդ խանութներ ամեն տեսակի և ազգի, ասիական և եւրոպական: Բաբելոնեան մի կատարեալ խառնակոյտ: Ժողովուրդը ընդհանուր առմամբ պէտք է որ շատ տգէտ լինի. ոչ մի բան նրան ըստ երևոյթին չէ հետաքրքրում. խօսքս բուն ժողովրդի մասին է. դարաւոր հալածանքի դրոշմը դէմքերի վրա է երևում: Մի բան, որ շատ հետաքրքրում է ամենքին, պօլսաբնակ ժողովրդին, դա փողն է. ամեն կերպ աշխատում են ձեռք բերել այդ փողը: Եթէ մէկին մի բան հարցնելու լինես և նա քեզ բաւարար պատասխան տալու լինի, իսկոյն գրպանիդ է նայում:

Ասում էին, թէ Կ. Պօլսի հայերի թիւը հասնում է միայն 70,000-ի, և դա ասում էին իբր թէ հիմնվելով պաշտօնական տեղեկութիւնների վրա: Կարծում եմ, որ ինձ հետ միասին զարմացողներ շատ կը լինեն, որ հայերը այդ միլիօնաբնակ քաղաքում այդքան խեղճ փոքրամասնութիւն են կազմում:

Մի կողմը թողնելով ինտելիգենտ փոքր դասակարգը, պէտք է ասեմ, որ Կ. Պօլսի հայերը, համեմատելով մեր Թիֆլիսի հայերի հետ, շատ աւելի տգէտ են երևում և չսեռ. նրանց հետաքրքրում է միայն իրանց նեղ շրջանը. «Մեր սեփական խղճին մէջ իշտէ կը տապկուինք կոր»: Սահմանադրութեան մասին, կամ մի որևէ ընդհանուր հարցի մասին, մեր ազգային գործերի մասին եթէ խօսք բանալու լինես՝ «ատ մեր գիտնալու բանը չէ» ստերէօտիպ պատասխանը պէտք է ստանաս: Ստակի մասին խօսելու լինես, «ատ աղէկ կը հասկնանք»: Թուրք և օտարահայի հետ խօսելիս իրանց այդպէս են ձևացնում... Ես կարծում եմ, որ ոչ. որովհետև ընդհանուր հարցերի մէջ ինչ հարկ իրան աւելի յիմար և տգէտ ձևացնելու, քան թէ է... Յամենայն դէպս պօլսահայի տիպը վերին աստիճանի բացասական երևաց:

Քաղաքի հրաշալիքների գլխաւորագոյնը՝ Այա-Սօֆիան դեռ Բօսֆօրից ուշադրութիւնս գրաւել էր իր վրա: Ուստի մեր պատրիարքարանից վերադառնալուց մտայ նայելու այդ քրիստոնէական խաչը թիւրքական կիսալուսնի փոխած հոչակաւոր աղօթատունը: Ինչպէս հոյակապ, ինչպէս հրաշագեղ, անցած գնացած դարերի պատահարների և Թիւրքիայի ազգերի պատուհասների ինչպէս մտախոհ և լուռ վկան: Մուտք աւագ դռներից, որ գեղարուեստի մի հրաշալիք է բրօնզից շինված. ասում են՝ անգլիացիները 2,000,000 ոսկի են առաջարկում այդ դռների համար Լօնդօնի մի թանգարանի համար: Մզկիթի մէջը այնքան մեծ է, լայնատարած, որ մի ծայրից միւս ծայրին կանգնած մարդուն չես կարող որոշել: Մզկիթի ներսի շրջանի երկրորդ յարկում կայ մի գալերէա: Այս երկու տեղերում, ասում են, կարող են տեղաւորվել 50,000 աղօթողներ: Այս աղօթատունը Մեծն Կոնստանդիանոս ներսից սուրբերի քանդակազարդ շատ պատկերներով է զարդարել. թիւրքերը նրանց ծածկել են իրանց նշաններով կամ նկարներով. բայց քրիստոնէական նշանները, էմբլեմները այնքան հզօր են, որ մինչև օրս էլ լաւ երևում են, եթէ մարդ ուշադրութեամբ նայում է... Մեր ուղեցոյցը մեզ տարաւ դէպի աւագ սեղանը, որի երկու կողմերին դրված էին ի միջի այլոց երկու մեծ աշտանակներ, մէջը մի-մի ահագին մեղրամոմ. մոմի երկարութիւնը մի-երկու արշին կը լինի, իսկ հաստութիւնը 6—7 վերշօկ. ամեն մի մոմը երևի մի 3 պուդ քաշ կունենայ: Մեր ուղեցոյցը մի հիանալի բացատրութիւն տուեց այդ երկու մոմերի մասին. աւանդութիւնը ասում է, որ այդ երկու մոմերի վերջին լոյսի հետ պէտք է խափանվի և թիւրքաց տիրապետութիւնը, ու հէնց որ մոմերը հալվեն, Այա-Սօֆիան նորից քրիստոնեայ պիտի դառնայ. և որպէսզի այդ երբէք չը պատահի, ինչ էք կարծում, թիւրքերը ինչ անում. նրանք ամենահասարակ կերպով այդ մոմերը տարեկան միայն 10 րօպէ են վառում, էն էլ իրանց մեծ տօն բայրամի ժամանակ, և այդպիսով կարծում են միամտաբար, որ յաւիտենականութեան պոչը ամուր են բռնել:

Վայը եկել է նրանց տարել, եթէ մինը գողէ-գող պարբերաբար վառէ այդ մոմերը: Ահա այդպիսի նախապաշարմունքների մի մեծ պաշար լսելուց յետոյ վերադարձայ տուն և վճռեցի ճաշից յետոյ գնալ Օրմանեան սրբազանին այցելութիւն տալու և հետը ծանօթանալու համար: Ահա մի անձնաւորութիւն, որ անշուշտ ինձ պէտք է շատ հետաքրքրէր և, կարծում եմ, ամեն մի հայի: Սրբազանի մասին այնքան խօսվել է, գրվել, ասվել թէր և դէմ, որ մարդ ակամայ ուզում է ժամ առաջ տեսնել այդ մարդուն, խօսել նրա հետ, որպէս զի կարողանայ մի որևէ սեփական, ինքնագլուխ գաղափար կազմել նրա մասին...

Բայց այդ մասին յաջորդ թղթակցութեամբ:

Բժ. Ա. Շխեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՏՔ Է ԿԵՆԴԱՆԱՑՆԵԼ ՄԱՄՈՒԼԸ

I

Հասարակութեան և ինտելիգենցիայի իղձերը, չը նայած մեր պարբերական մամուլի 50-ամեայ գոյութեան, մնում են մինչև այսօր չիրագործված: Ինտելիգենցիայի իղձերը նրա համար, որ նա մինչև այսօր հնարաւորութիւն չը ստացաւ անվեհեր և անխռով կերպով անձնատուր լինելու այն՝ նրա համար հաճելի, սիրելի գեղեցիկ գործին, որը նա անուանում է գրականութիւն, իսկ հասարակութեանը՝ նրա համար, որ նրան մինչև օրս չաջողվեց ունենալ իր ուժեղ, հիւթալից, քանքարաւոր մայրենի մատենագրութիւնը:

Չէ կարելի նուիրել իրան մի գործի, որը ապրելու համար միջոցներ չէ տալիս: Մեր օրերում, իրերի ներկայ դրութեամբ, այդ գործին կարելի է նուիրել մի ժամ, մի քանի ժամեր, բայց ոչ իր ամբողջ ժամանակը: Պէտք է մտածել և իր ապրելու համար միջոցներ որոնելու մասին՝ թէկուզ ուրիշների վրա բեռ, ծանր բեռ չը դառնալու նկատմամբ:

Ուրիշ կերպ անկարելի է:

Այդ խնդիրը—ունենալ իր ուժեղ մատենագրութիւնը, իսկ, միւս կողմից, հնարաւորութիւն՝ ծառայելու իր մայրենի մատենագրութեանը—վաղուց է, ինչ դրված է հրապարակի վրա, և վաղուց է, ինչ սպասում է իր վճռին:

Մենք չունենք և մի հատ թերթ, որը, իր բաժանորդների վճարով, կարողանար շատ

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

—o—

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ՍԻՍ

—

Սիսական և էջմիածնական իրաւասութեանց խնդրով քանիցս «Մշակի» էջերուն մէջ գրեցինք: Գրեցինք, թէ ինչպէս անժամանակ և անկարևոր պատճառաբանութիւններով՝ Էջմիածնի Պոլսոյ փոխանորդութիւնը եղող պատրիարքարանը՝ առկախ և անստոյգ՝ կերկարաձգէ Սիսի կաթողիկոսութեան և կեդրոնական վարչութեան միջև յուզուած «իրաւասական» խնդրոյ լուծումը, որոնց զանցառումէն սակայն Սիսէն և կաթողիկոսութենէն աւելի կը վնասուին կիլիկեան կարևոր թեմերը:

Գրեցինք թէ ինչպէս՝ այդ անստուգութեան և ձգձգումներուն պատճառաւ՝ հայ եկեղեցականութեան մէջ քիչ շատ արժանաւոր դէմքերը կը քաշուին, կը փախչին պարզապէս՝ պաշտօն ստանձնելու այս դժբաղդ կաթողիկոսութեան երբեմն դժբաղդ թեմերուն մէջ, զի այդ յանձնառութիւնը՝ իրենց եպիսկոպոսանալու պարագային՝ իրենց դէմը պիտի գոցէր ապագայ յառաջդիմութեանց դուռները. և սիսական թեմականութիւնը իրենց իղձերուն գերեզմանը պիտի ըլլար և իրենց արդարացի փառասիրութիւնը կապտող՝ վանդակը՝ նեղ և սահմանափակ:

Մեր նպատակը չէ հոս քննել, թէ հայ եկեղեցիին ուխտեալ պաշտօնատարները իրաւունք ունին անցողակի և քչիկ մըն ալ աշխարհիկ այս նուիրապաշտ նկատումներով իրենց սրբազան պարտականութեան պահանջներուն հանդէպ այսքան վերապահ գտնուիլ: Մենք մատնանիշ կ'ընենք միայն իրողութիւնը, պարզ իրողութիւնը իր բազաբեմ տխուր և դէշ հետևանքներով:

Մուշեղ եպ. Սերոբեանի՝ ամերիկահայութեան առաջնորդ ընտրուիլը, երբ թեկնածութիւնն անգամ՝ ինչպէս գիտենք՝ հանգուցեալ հայրապետին կողմէն մերժուած էր, ինքնին այժմէականութիւն մը կուտայ, որուն կուզայ միանալ նաև Տանն Կիլիկիոյ վեհ. կաթողիկոսին վերջին բուռն բողոքը, որով սրտաբեկ և ճարահատ հայրապետը կոչում ընելով ազգ. կեդրոնական վարչութեան՝ կը պնդէ, թէ կամ ջնջելու է, Աղթամարի նման, ուշադրութիւն ընծայելու այլ ևս անարժան համարուող կիլիկեան կաթողիկոսական այս աթոռը և կամ անոր դիրքին և կարևորութեան վայել վճիռ մը որոշելու է ազգային օրէնքով մը և անոր գործադրութիւնը ևս ապահովելու է:

Ոչինչ աւելի արդար և իրաւացի, քան Սահակ կաթողիկոսին այս պահանջը: Սիս գտնուելու է, կիլիկեան թեմերը շրջագայելու է—ինչպէս մեզ վճռուած է մեր պաշտօնին բերումովը—տեսնելու համար, զգալու համար արդարև այն ահագին վնասը, ազգ. բարոյական անկումը և մոլութեան հրապոյրներուն անձնատուր միաբանոց զոհավիժումին բովանդակ վտանգը սարսռազդեցիկ, մեզ նման խորհելու համար թէ ազգ. կեդրոնական իշխանութիւնը, եթ ա-լա-Թիւրք ձգձգումի աւելեան քաղաքականութեամբը, աւեր ու աւերածներէն վեր աչքը չբացած կարևոր և բազմահազար գաւառ մը բացարձակ կորստեան մատնելու—ազգ. սպանութեան—աններելի ոճիրը կը գործէ այնպիսի պատճառաբանութիւններով, որոնք երբէք ոչ անլուծելի էին և ոչ ալ որևէ եղանակաւ արդարանալի են:

Մենք գրեցինք, թէ արդի վեհ. հայրապետան, առաւել քան ուրիշ մը՝ լի ազգային նախանձախնդրութեամբ, այս աննախանձելի կացութեան վերջ մը տալու համար, տարիներէ ի վեր առաջարկներ բերած է ազգին սեղանին վրայ, որոնց մէջ ի սէր ազգային համերաշխութեան՝ կարելի եղած զիջողութիւններ ընելու պատրաստակամութիւնը յայտնած է, առանց սակայն բարձր աթոռի մը յարմար արժանապատուութիւնը նուաստացնելու տկարութեան:

Երկու աթոռներու մէջ դարեր և տարիներ տևող ազգակործան հակառակութիւնը վերջացնելու և երկու կողմերու համար ևս՝ գոհացուցիչ ազգօգուտ կարգադրութեան մը գալու համար, ներկայ ժամանակէն և ներկայ կաթողիկոսէն աւելի յարմարը և յարմարագոյնը պիտի չգտնուի: Ազգը օր մը չարաչար պիտի զղջայ՝ պատրիարքարանի անտեղի և աններելի յամառամտութեամբը և մեծամտութեամբը ներկայ բարեպատեհ առիթէն օգտուիլ չգիտնալուն և մանաւանդ չուզելուն համար:

Ինչպէս տէր Սահակ կաթողիկոսին նախորդները, նոյն և յաջորդները կրնան ըլլալ այնպիսիք, որ փոխանակ ազգային միութեան ձգտելու, օգտուելով օսմանեան նոր կառավարութեան պատրիարքարանաց ազգային առանձնաշնորհումները և իշխանութիւնը տկարացնելու և ոչնչացնելու սխալ և վնասակար քաղաքականութենէն, իրենց ուրոյն դիրքը զօրացնելու և պատրիարքարանի յամառութեան և անարգալից ընթացքին վրէժը լուծելու համար, ներկայ հայրապետին հակառակ ընթացքի մը անձնատուր ըլլան:

Ինչ բանի մէջ ալ եթէ մեղադրեն Սահակ կաթողիկոսը, գէթ ոչ ոք պիտի մեղադրէ զինքը, թէ չուզեց և չուզեր, իրերու պատշաճ և միջան կարգադրութեամբ մը, ազգ. ընդհանուր միութիւնը իրագործած և զօրացած տեսնել: Քանի՛ աթոռներ, առաջ, և մանաւանդ՝ կիլիկեան աղէտներէն ետք, յորում կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնեց առանց կեդրոնական վարչութեան խառնուելուն գոհացումներ տալ վշտահար հայրապետին պահանջումներուն, բայց... ազգ. կեդրոնական իշխանութիւնը տկարացնելու ծառայող այդ ծանր և դաւաճանական քայլը ան առնել չուզեց և միշտ կառչած մնաց ազգ. միութիւն և համերաշխութիւն գլուխ բերելու և զօրացնելու իր կէտ նպատակին:

Եթէ կան, որ ասոր համար պիտի քննադատեն Սիսի կաթողիկոսը, իրաւունք ունին: Իրաւունք ունին այնու, որ անիկա վայրկեան մը իսկ միտքէն հանած չէ իր հայրական զգացմանց սևեռակէտը եղող վերայիշեալ ձգտումը, որուն համար զինք իր կաթողիկոս ընտրուելէն առաջ և մինչև այժմ պարապ խոստումներով, խուշլանքներով, մաշլանքներով խաբեր են և ցարդ բան մըն ալ ըրած չունին:

Պարագան սակայն շատ պարզ է: Կամ պէտք է պահել Սիս, կամ պէտք չէ պահել: Առանց մէկը վճռելու չափ անկեղծութիւն չէ գտնուեր մեր ազգ. կեդրոնական իշխանութեան մօտ, անոր համաձայն ուղղելու, և լուծելու՝ կիլիկեան կաթողիկոսութեան գործեան հանգոյցը եղող իր քաղաքականութիւնը:

Մեր միտքը չէ այս յօդուածներում մէջ պաշտպանել Սահակ կաթողիկոսը: Ան մեր պաշտպանութեան պէտք չունի. ինչ որ սակայն չի նուազեցներ խնդրոյն կարևորութիւնը:

Սիսի հայրապետը մարդու բացարձակ սովէ մը կը տառապի՝ բառին բուն իմաստովը: Վանքին եւ թեմերուն կառավարութիւնը բարձիթողի եղած է մարդու չգոյութենէն:

Եւ ասոր յանցանքն իրենը չէ, այլ ազգ. կեդրոնական վարչութեան, որ Կիլիկիոյ և Սիսի ճամբան գոցած է հայ եկեղեցականութեան առաջ: Ասոր ի՛նչ կըսէք:

Մենք, ժողովուրդը և հանրային կարծիքը լաւագոյն իմն լուսաբանելու համար այս աւագ խնդրոյն վրայ, խոստացած էինք «Մշակի» միջոցաւ հրատարակութեան տալ այն մի քանի կարևոր փաստերը, զորս սոյն խնդրոյն կարգադրութեան համար Սիսի կաթողիկոսութիւնը ըրած է...: Ըրած է, և ցարդ կը սպասէ այո-ի կամ ոչ-ի լաւի կամ գէշի պատասխանի մը, որ գալիք չունի:

Մենք հրապարակի վրայ կը դնենք Կիլիկիոյ առաջարկները և թող ժողովուրդը ինքը դատէ: Եւ եթէ ուրիշներն ևս անոր հակառաջարկներ ունին, թող մէջտեղ դնեն և խնդրոյն կարգադրութիւնը կերպով մը ապահովեն:

Պէտք չէ միշտ մոռնալ, թէ եղած կամ ըլլալիք ձգձգումներէն կաթողիկոսները չէ որ պիտի վնասուին, այլ մեր բոլորիս սիրտերուն մօտիկ եղող՝ անձկալի Կիլիկիան:

Մեր այս յօդուածոյ շարքը՝ ձեռոք ընդհատել ստիպուեցանք Իզմիրլեան կաթողիկոսին անակնկալ մահուան պատճառաւ: Այժմ, երբ ազգը համայնական Աթոռին յաջորդութեան խնդրով կը զբաղի և ապագայ կաթողիկոսացուին ևս այս խնդրոյ կարգադրութեան մէջ վճռական ձայն մը

թէ քիչ տանելի կերպով վարձատրել իր, թէկուզ մօտիկ, գործակիցների աշխատանքը։

Իսկ ընթերցողներ հայ հասարակութեան մէջ, թւում է թէ, կան, գոյութիւն ունեն կամ գէթ՝ կարող են գտնուել։

Վերցրէք 70-ական թւականները։ Ճիշդ է, րոպէն աղմկալից էր և հասարակութեան մէջ կար տրամադրութիւն։ Բայց չէ՞ որ այդ օրերում ընթերցողների սրընթաց, հապճեպական մօբիլիզացիան տեղի ունեցաւ և՛ ժամանակակից գրողների պէսպէսութիւնների դրդման տակ։ Արծրունու սիրելի հեղինակութիւնը և Րաֆֆու՝ հասարակութեանը համար նոյնպէս սիրելի քանքարը՝ նշանաւոր չափով նպաստեցին այն հանգամանքին, որ «Մշակ» լրագիրը կարճ ժամանակամիջոցում հնարաւորութիւն ունեցաւ ընթերցողների մեծ թիւ ժողովել իր շուրջը*) և հասարակութեան մէջ մեծ—քիչ էր մնացել ասէի՝ աղմուկ—կենդանութիւն առաջ բերել։

Բայց ընթերցողներ, թւում է, կան հասարակութեան մէջ և այսօր, նոյնիսկ մեր օրերում, թէև նրանք չեն երևում, հանդէս չեն գալիս։

* * *

Կայ ի հարկէ կապ, նոյնիսկ խորին, րօպէի տրամադրութեան մէջ մի կողմից և ընթերցողների ընթերցասիրութեան և հետամտութեան մէջ դէպի առօրեայ կեանքը՝ միւս կողմից։ Այդ տրամադրութիւնը գիտէ շատ բան փոխել և շատ-շատ բաներ հիմնովին տապալել։ Դա ճիշդ է։ Բայց, թւում է, որ միևնոյն ժամանակ կայ կապ, նոյնիսկ խորին կապ, և լրագրութեան բովանդակութեան ու ընթերցողների հետաքրքրութեան սաստկութեան մէջ միւս կողմից։

Անկասկած է, որ ընթերցողը գիտէ խանդավել այն անձնաւորութիւնների կամ հրատարակութիւնների շուրջը, որոնցից նա պաշտպանէս է սպասում մշակված և կշռված մտքերի։

Ցոյց տուէք սրող գրողների որոշ բազմաթիւն, տուէք, կարելին չափ, բազմազան նիւթերի վերաբերմամբ քանքարաւոր գրուածքներ, տոգորեցէք ձեր հրատարակութիւնը, բացի դրանից, պատշաճ հայեացքներով, և դուք անմիջապէս կունենաք և ընթերցողների ու բաժանորդների աւելի մեծ կոնտինգենտ, քան այժմ։ Հասարակութիւնը իր ստուար մասով կը գնայ ձեր ետևից, կընդունէ ձեր թերթը, կը կարդայ նրան։

Կարելի է առարկել. «Տուէք մեզ բաժանորդների մեծ թիւ և մենք կը տանք ձեզ ուժեղ, աշխատասիրած յօդուածներ»։

Ձեզ վիճում, դուք նոյնպէս արդար էք. բայց արդար է և հասարակութիւնը, որ իր հրատարակութիւնների մէջ որոնում է նիւթալից յօդուածներ, այնպիսի, որոնց ընթերցանութիւնից ստացվում է, այսպէս արտայայտվենք, ժամանակի արդիւնաւոր գործադրութիւն։

Պէտք է միջոցներ որոնել՝ իր շուրջը ժողովելու պատրաստված, կարող գրողներ։ Պէտք է միջոցներ որոնել վարձատրելու նրանց և վարձատրել այն չափով, ինչ չափով որ վարձատրել պէտք է ինտելիգենտական աշխատանքը, ոչ պակաս։

Ուրիշ կերպ անկարելի է կենդանութիւն առաջ բերել թէ մամուլի և թէ նրան հասարակութեան մէջ։

Թւում է, թէ խնդիրը պէտք է փորձել լուծել։

Ա. Ղուլեան

Մոսկվա

(Կը շարունակվի)

*) Այդ շրջանում «Մշակը» կարողացաւ տպագրվել ամենաշատը 1,100 օրինակ։ Խմբ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Առևտրական կրիզիս Բագւում

Բագու, 4 օգոստոսի

Առևտրական-տնտեսական կեանքը հոգեվարքային դրութեան մէջ է. առևտուրը բառիս բուն իմաստով կանգած, քաղաքը ունևոր դասից դատարկված, արդիւնաբերութիւնը նուազած. և այդ բոլորի վրա եթէ աւելացնենք Պարսկաստանի ներկայ քաղաքական դրութիւնը, ամեն ինչ կատարեալ կը լինի։

Բագուն, որ կենդանի է իր նաւթարդիւնաբերութեամբ, այսօր այդ նաւթից էլ է զրկված. Ապշերոնեան թերակղզին կարծես չորանում է, նաւթային աղբիւրները սպառվում են։

Նաւթի գինը թանգ է, արդիւնաբերողները ուրախ են, սակայն այնքան քիչ է արտահանվում, որ հազիւ է ծածկում հանքային ծախսերը։ Շնորհիւ այդ վերջինի, նաւթահանքերից շարունակաբար կրճատում են բանւորների, արհեստաւորների և ծառայողների թիւը, որը պակաս չէ ազդում առևտրի վրա։

Ս. Գարագաշ

—

Մի անծանօթ, բայց իսկական ամառանոց

Թալին գ. (Երևան. ն.), 5 օգոստոսի

Թալինը ընկնում է Արագածի փէշերի վրա և, շնորհիւ իր զով կլիմայի, երբեմն ամառանոցաւորներ է գրաւում, թէև, ի հարկէ, քիչ քանակութեամբ, որովհետև զուրկ լինելով հաղորդակցութեան յարմարութիւններից և կտրված լինելով դրսի աշխարհից՝ անծանօթ է շատ-շատերին։ Ամառն այստեղ է համախմբվում և տեղացի ուսանող աշակերտութիւնը, որ ցրված է եղել զանազան քաղաքներում։ Այդ մի խումբ երիտասարդների մէջ վերջերս միտք ծագեց մի փոքր թարմ հոսանք մտցնել գեղջկական այն մթնոլորտում, որը ամիսներ և տարիներ զուրկ է մնացել թատրոնից։

Գ.

—

Ուսանող Ասրի Դեմուրեանի թաղումը

Նուխի, 7 օգոստոսի

Պետերբուրգի համալսարանի գիւղատնտեսական բաժնի ուսանող Ասրի Դեմուրեանի մարմինը ամսիս 6-ին այստեղ յանձնվեց հողին։ Երիտասարդ ուսանողի յուղարկաւորութիւնը հայ հասարակութեան հոծ բազմութեամբ կատարվեց։ Նուխում գտնված նրա ընկերներն իրանց բարոյական պարտականութիւնը համարեցին վաղամեռիկ ընկերոջ մասին աւելի քան զգայուն դարձնել։ Նրանք պատարագը խառն քառաձայն խմբով ձօնեցին, սրտառուչ ճառերով արձագանք տուին և բազմաթիւ պսակներով զարդարեցին հանգուցեալի դագաղը։

Նրանք իրանց ընկերոջ յիշատակը յաւերժացնելու համար չը բաւականացան այդ կարճատև երգեցողութեամբ, ճառերով և պսակներով ականատեսների աչքերը շլացնել, այլ որոշեցին մի չքաւոր աշակերտի ուսում տալ տեղիս ծխ. դպրոցում մինչև աւարտելը։

Ուսանողի մասին ու յուղարկաւորութիւնը յիշելով՝ անմոռանալի են դառնում նրա մի խումբ ընկերները, որոնք ամենայն սիրով ցոյց էին տուել իրանց կարեկցութիւնը թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս։ Այդ ընկերները, չը կամենալով իրանց ընկերոջ դիակը մոռացութեան տալ օտար հողին, այնքան ազնիւ և գթաշարժ եղան, որ զարդարուն դագաղի մէջ ամփոփած՝ Բագուից ուղարկեցին հայրենի հողին յանձնելու։

Արտաշէս Մնացականեան

—

Կեանքը ամառանոցում

Դիլիջան, 5 օգոստոսի

Վերջին օրերս տեղիս ամառանոցաւորների կեանքը աւելի եռուն շրջանի մէջ է գտնվում։ Համարեա ամեն օր անպակաս են հետաքրքրական և զուարճալի զբօսանքներ, երեկոյթներ, ներկայացումներ, գրական-երաժշտական երեկոներ, համերգներ և այլն։ Եւ մեծ ուրախութեամբ պիտի աւելացնել, որ հասարակութիւնն էլ շատ սիրով յաճախում է, կարելի է ասել, բոլորին էլ անխտիր։ Զբօսանքներից առաջինը եղաւ տեղիս բոտանիկ օգտին, երկրորդը հայոց ծխ. դպրոցի՝ իսկ երրորդն էլ լինելու է Ղ. Աղայեանի անուան հիմնվելիք գրադարանի օգտին։ Զբօսանքներին տեղի են ունենում նաև մեծ մասամբ մանկական ներկայացումներ և զուարճալի կուպլէտներ թէ հայերէն և թէ ռուսերէն ու թուրքերէն։

Լէւոնաս

—

Գիւղից փախչող քահանաներ

Կարկաժան գիւղ, 2 օգոստոսի

Կարկաժանը Շուշի քաղաքի արևմտեան կողմումն է, Շուշուց 6 վերստ հեռաւորութեան վրա, մի բլրակ տեղում։ Գիւղն ունի 70 ծուխ՝ հայ և թուրք։ Գիւղի մեծամասնութիւնը հայեր են, որոնք ունեն քարաշէն ոչ նախանձելի մի եկեղեցի։

Կարկաժանի եկեղեցու վրա ձեռնադրվել են շատ քահանաներ, որոնցից ոչ մէկը մինչև վերջը չէ մնացել Կարկաժանում, այլ ուրիշ լաւ տեղ գտնելով թողել հեռացել են։ Այդ առիթից օգտվել են ուրիշ քահանայական թեկնածուներ, որոնք բաց տեղ չը գտնելով որ քահանայ ձեռնադրվեն, այդ եկեղեցու վրա ձեռնադրվել են և՝ իրանց նախորդների պէս՝ թողել-հեռացել. և ի հարկէ ամեն մի հեռացող քահանայ պատճառ է գտել հեռանալուն։ Իսկ կոնսիստորիան եղել է յարգող այդ պատճառները։

1903 թւին Կարկաժանի եկեղեցու վրա քահանայ է ձեռնադրվում Շուշի քաղաքացի Ալէքսանդր (այժմ Իգնատիոս քահանայ) Տէր-Աստուածատրեանը։ Վերջինս մի քանի ամիս քահանայութիւն անելուց յետոյ թողնում է Կարկաժանը և գնում Շուշի իրանց տունը։ Ժողովուրդը հոգևոր օրէնքներ կատարելու ժամանակ որքան դիմում է յիշեալ քահանային, նա չէ գալիս, պատճառաբանելով թէ ինք հիւանդ է։ Անճարացած ժողովուրդը դիմում է թեմիս կոնսիստորիային՝ որ կամ ստիպէ Տէր-Աստուածատրեանին քահանայագործելու յիշեալ գիւղի վրա, կամ ուրիշ քահանայ նշանակէ։ Մի քանի անգամ այդպէս դիմումներ անելուց յետոյ, երբ կոնսիստորիան անուշադիր է վերաբերվում, կարկաժանցիները հրաւիրում են իրանց հովւելու՝ Ղայբալուի ծխատէր Վրթանէս քահ. Տէր-Ղուկասեանին։

Սակայն այս դէպքում կոնսիստորիան իր գերի մէջ է մտնում. հրամայում է Տէր-Ղուկասեանցին՝ Կարկաժանի արդիւնքը կիսել Տէր-Աստուածատրեանի հետ, իսկ վերջինս Շուշում փնտռում է իր համար մի ուրիշ հարուստ համայնք։

Դիտող

—

Տախտաբեան քահանայի թաղումը

Գանձակ, 8 օգոստոսի

Ամսիս 6-ի երեկ. ժամը 4-ին, նորոգ հանգուցեալ Աւետիք ք. Տախտաբեանի բնակարանը հաւաքվել էր երկսեռ խուռն բազմութիւն։ Հոգևորականութիւնը, գլուխ ունենալով Բենիկ վարդապետին, կատարեց հանգուցեալին պատշաճ կարգը, որից յետոյ աճիւնը փոխադրեցին ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Իսկ հետևեալ օրը նշանակված էր թաղումը։

Առ. ժամը 9-ից, հայ հասարակութեան զանազան խաւերը խումբ-խումբ հաւաքվում էին յիշեալ եկեղեցին իրանց վերջին հրաժեշտը տալու ժողովրդասէր հոգևորականին։ Ժամը 10-ին զանգերը սկսեցին ղօղանջել։

Ներս մտանք եկեղեցի։ Սև թաւշապատ դիւանեզանի վրա ընկուզենու դագաղի մէջ հանգիստ էր առնում իր ծխից սիրված Աւետիք քահանան։ Սկսվեց պատարագը։ Պատարագիչն էր Բենիկ վարդապետը, որը հրաւիրված է եղել հանգուցեալի կնոջ կողմից՝ օծման կարգը կատարելու և թաղման հանդէսին ներկայ լինելու։

Եկեղեցում երգում էր քառաձայն խումբը։

Աւետարանից առաջ պատարագիչը ներկայ եղող հոգևորականութեան մասնակցութեամբ սկսեց հանգուցեալի օծման կարգը, որից յետոյ դագաղը երեք անգամ շրջեցրին սեղանի բոլորքը։ Յետոյ օծեալ աճիւնը կրկին անգամ դրվեց թաւշապատ դիւանեզանի վրա։ «Հայր-մերից» առաջ հայր Բենիկը զգացված կերպով դրուատեց հանգուցեալին՝ իբրև արժանաւոր վարժապետի և իր կոչման բարձրութեան վրա գտնվող հոգևորականի։

Ժամը 1-ին վերջացաւ պատարագը։

Սգահանդէսը, առաջնորդութեամբ Բենիկ վարդապետի, դուրս եկաւ եկեղեցուց։ Ճանապարհին կատարվեցին հանգստեան կարգեր։

Գերեզմանատուն հասնելուց յետոյ՝ կարդացվեցին պատշաճ աղօթքներ և տխուր մեղեդիներով սաղմոսներ երգվեցին։ Այս բոլորից յետոյ հանգուցեալ քահանայի աճիւնը յանձնվեց մայր հողին, իսկ ժամը 2-ին ցրվեցին ներկայ եղող բազմաթիւ հանդիսականները։

Հրայր

Ո՞ՐՏԵՂ Է ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գաւառական կեանքը քանի գնում՝ յետադիմում, անդունդն է նետվում. նրա առանց էն էլ յօշոտված մարմնի վրա աւելանում են նորանոր մահացուցիչ վէրքեր։ Այո, գաւառը տնքում է բնութաւոր ցաւերի տակ, բայց ո՞վ է նրա մասին մտածողը։

Գիւղացու խեղճն ու չարը իմացող, նրան շիտակութեան, արդարութեան, բարոյականութեան ուղին ցոյց տուող քահանան չէ կանգնած իր կոչման բարձրութեան վրա։

Ի՞նչ անուն տալ այն քահանային, որն ամուսինը մեռնելով ինքը թէև կը գայ մատաղահաս որբուհիների շուրջը, կը ճանկէ 15-ամեայ մի օրիորդ, կը բերէ և տանը կը պահէ, պատճառաբանելով թէ տունը կառավարող չը կայ։ Մի՞թէ գիւղում չը կար մի հասակաւոր այրի կին, որին 50-ամեայ քահանան բերէր և որ տնտեսութեան մէջ աւելի կը գերազանցէր, քան օրիորդը։ Եւ յետոյ այդ նոյն քահանան մի քանի ամսից յետոյ՝ կամուսնացնէ իր որդուն։ Դէ՛ ասացէք, խնդրեմ, այստեղ հարցը տնտեսութեան մէջ է թէ ասիացու վաւաշոտ կրքի։

Եկեղեցում պատարագի ժամանակ քահանաները միմեանց կը վիրաւորեն, գործակալը վրա կը հասնի և, տեսնելով ժողովրդի բռնած դիրքը դէպի քահանաները, իսկոյն կը հանգստացնէ նրանց, տալա արձանագրութիւն կազմելով՝ կուղարկէ կոնսիստորիա. և մենք սպասում էինք արդար դատաստանի, բայց յուսախաբված էինք. կոնսիստորիայում այլ գործերի հետ արձանագրութիւնն էլ կուլ գնաց։

Երկու քահանայ շաբաթ երեկոյեան եկեղեցուց կը բացակային. հէնց նոյն օրը կը ժամանէ մի ոմն (վարդապետ), որը տեսնելով քահանաների անպարտաճանաչութիւնը՝ իսկոյն կը զեկուցանէ կոնսիստորիային։ Եւ ահա վերևից հրաման կը գայ գործակալի վրա, որ յիշեալ քահանաներին ուղարկէ Ամարասի վանքը ապաշխարութեան։

Բայց, ո՛վ զարմանք, դեռ Ամարասի երեսը չը տեսած՝ քահանաներից մէկը կուղևորվի Անդրկասպեան երկիրը՝ բարեկամներին տեսակցութեան, իր համար քէֆ անելու, իսկ միւս քահանան կընդդիմանայ և չի գնայ. կոնսիստորիան էլ նրան ազատ կը կացուցանէ պատժից։

Եւ այսպէս, 3-ամեայ ապաշխարութիւնը յօդս ցնդեց. զգում ենք կոնսիստորիայի արձակած վճռի անօրինութիւնը։

Ահա ձեզ և մի քահանայ, որը զուրկ է տարրական կրթութիւնից, անգամ մեռել կը տանէ թաղելու և ճանապարհին միշտ կը կրկնէ՝ «Աշխարհ ամենայն, աշխարհ ամենայն», ուրիշ ոչինչ. գիւղացիներից մէկը կը մօտենայ և կասէ՝ «Ադէր, էտ լա լօխ աշխարհ ամենայն տեռնե, բա մին օրիշ պէն չկա՞յ». քահանան կը պատասխանէ՝ «Ձենդ կտրի, անիրաւ, գեօրգագեօող վերաւ ըրա»։ Կոնսիստորիան այս բոլորը իմանալով հանդերձ՝ կը լռէ։

Դեռ այս բաւական չէ, միւս կողմից մամուլից կարդացած՝ ազէտ տիրացուների խնդրագրերին ընթացք կը տրվեն, որպէսզի մեր առանց այն էլ ցաւալի կեանքը աւելի մթագնեն։

Գաւառը կարօտում է բարոյապէս, մտաւորապէս կրթված և շիտակ անձնաւորութեանց, իսկ նրան հրամցնում են աշխարհից անտեղեակ, ստամոքսի և սեռական հաճոյքների համար մտածողներ։

Գաւառական թղթակիցը գրիչը վերցրած կը նկարագրէ կատարվող անարդարութիւնները, զեղծումները, քահանաների արարքները, նրան կը սպառնան, գայլի ատամներ ցոյց կը տան։

Այսպէս՝ մենք ամբողջ երեք տարի կարօտ մնացինք արդարութեան հուժկու ձայնին։ Արդարութեան համար մարտնչողները հեռացված, հալածված, իսկ անարժանները պաշտօնի գլուխ անցած՝ կը սպառնան ճըշմարտախօսներին։

Նիկ. Ցարութիւնեան

Խնուշինակ գիւղ, 26 յուլիսի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Այսօր Թիֆլիս կը ժամանէ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան դիւանատան վերատեսուչ Ն. Տուգան-Բարանովսկին։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ առանձին հետաքրքրութիւն էր ներկայացնում մասնագէտների համախմբումը Ղարաքիլիսայում շաբաթ օր, օգոստոսի 6-ին։ Ամարային դասընթացքների շուրջ գործող մասնագէտները այդ և հետևեալ օրը ունեցան մի քանի խորհրդակցութիւններ, դասախօսեցին զանազան առարկաներից, կազմակերպեցին հնձող մեքենայի փորձ, այցելեցին տնտեսութիւններ և ներկայ եղան մեղուաբուծութիւն սովորող պրակտիկանտների հարցաքննութեան։ Մասնագէտներից ներկայ էին պ. պ. Բալանթար, Թամամշեան, Աթանասեան, Գրձելեան, Խարազեան, Մակարեան, Սունդուկեան, Բարխուդարեան, Մելիք-Բախտամեան, Մուրադեան, Դիլանեան, Զառաֆեան, Բեհեզնով, մեղուապաններ Դիւմա, Տոլլէ, Մանկէվիչ։ Ներկայ էին Պետերբուրգի եկեղեցու քահանայ Մ. Ղազարեան ուսանող գիւղատնտեսներ և ուրիշներ։ Խորհրդակցութիւնների նըպատակն էր պարզել գիւղատնտեսական կրթութեան հրահանգչական գործունէութեան ընդարձակման հարցը։ Դասախօսութիւնները կը շարունակվեն մինչև օգոստոսի 14-ը։

✦ Տրամվայի Անանիմ Ընկերութեան վարչութիւնը Թիֆլիսի նահանգական դատարանին ներկայացրեց՝ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնից 50,000 րուբլու մի պահանջ, որպիսի գումարով տուգանվեց յիշեալ Ընկերութիւնը քաղաքային վարչութեան կողմից։

✦ Թիֆլիսի քաղ. դումայի իրաւասու անդամների առաջիկայ ընտրութիւնների ընտրողների ցուցակները ստուգող դումայական մասնաժողովը օգոստոսի 20-ին լոյս կը հանէ բոլոր քաղաքամասերի ցուցակները առանձին գրքոյկներով, ընտրողներին բաժանելու համար։ Այս ցուցակների մէջ մտցված կը լինեն այն բոլոր ընտրողները, որոնք ցենզ ունեն. ցոյց տրված կը լինեն նաև ապառիկ ունեցողների անուն-ազգանունները և ապառիկների քանակը։ Ցուցակներին կը կցվեն ընտրողներին վերաբերեալ բոլոր կանոնները, նրանց իրաւունքի և պարտականութիւնների նկատմամբ, այլև տեղեկութիւններ ընտրողական գործողութիւնների մասին։ Ցուցակները ստուգող դումայական մասնաժողովի անդամ իրաւասու ինժեներ Արշակ Ս. Բաբեանը «Т. Л.» թերթում յայտարարում է ի գիտութիւն բոլոր ընտրողների, որ անհասարակ ցուցակները չեն կարող լինել լրիւ և կատարեալ այլևայլ հանգամանքների պատճառով և որ գլխաւորն է՝ քաղաքամասերի խառն ու խուռն դասաւորված լինելու շնորհիւ, երբ, օր., միևնոյն փողոցի կէս մասը պատկանում է X քաղաքամասին, իսկ միւս կէսը՝ У.-ին։ Ա. Բաբեանը թւում է նաև մի շարք այլ պատճառներ, և մանաւանդ ժամանակի սղութիւնը, որոնց շնորհիւ անկարելի էր ըղձալի կատարելութեան ցուցակներ կազմել, մանաւանդ որ քաղաքային վարչութեան հաշւապահական գրքերը կազմված են նախկին 10 քաղաքամասերի համաձայն, մինչդեռ այժմ քաղաքս ունի 12 քաղաքամաս, իսկ գրքերը պահելու ձևը ամեն քննադատութիւնից ցած է։ Հետևաբար և ֆիզիքական հնարաւորութիւն չէր ներկայանում աւելի կատարեալ ցուցակներ կազմել։ Ցամենայն դէպս, յօդուածագրի ասելով, մասնաժողովը և քաղաքային վարչութեան քարտուղար Ա. Ջաբարը ամեն ճիգ ու ջանք թափել են հնարաւորին չափով ճշգրտութեանը մօտեցած լինել, ցուցակներ կազմելու ժամանակ։ Յօդուածի վերջում Ա. Բաբեանը կոչ է անում բոլոր ընտրողներին կատարել իրանց քաղաքացիական պարտականութիւնները, մըտցնել ապառիկները և ձայնի իրաւունքից չը զրկվելու համար շտապել և ստուգել ցուցակները, և ոչ թէ նստել և հեռուից քննադատել դումայի կամ քաղաքային վարչութեան գործունէութիւնը։ «Եթէ ընտրողները ցանկանում են ընտրել արժանաւոր անձանց իբրև ձայնաւորներ, անհրաժեշտ է մօտենալ ընտրողական արկղներին՝ մեծ թւով։ Ընտրողներին իրաւունք է վերապահված ընտրողների ժողովներ գումարել, քննելու և իրաւասութեան համար թեկնածուներ որոշելու։ Անհրաժեշտ է օգտվել ունեցած բոլոր իրաւունքներից։ Այն ժամանակ, գուցէ, արմատականապէս փոխվեն դումայի և վարչութեան կազմերը։ Թերևս այն դէպքում քաղաքային գործերը բնական ընթացքի մէջ մտնեն», վերջացնում է իր խօսքը յօդուածագիրը։

✦ Թիֆլիսում ստացված է հետևեալ հեռագիրը Թելաւից. «Օգոստոսի 8-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, 16 հոգուց բաղկացած մի աւազակախումբ Կուրդղելաուրիի մօտերքը, 11 վերստի վրա, կանգնեցրեց Թելաւից գնացող կառքը ճամբորդներով, կողոպտելու նպատակով։ Կառքի մէջ գտնվում էր Ղվարելի պրիստաւի թիկնապահ Սուլէյման Կարախանովը, որը կրակելով աւազակների վրա՝ դուրս թռաւ կառքից, բայց սպանվեց։ Վիրաւորվեց մի ուղևորուհի։ Դրանից յետոյ աւազակները առաջ վնալով, Ցայէրանի կամուրջի վրայով, սպանեցին պահակ Փէյքրիշվիլիին և դիակը ձգեցին Ալազան գետը։ Գաւառապետը հետապնդում է աւազակներին զինւորական պահակախմբով։ Պահանջված են 100 կօզակներ»։

✦ Թիֆլիս վերադարձաւ արձակուրդից Թիֆլիսի ոստիկանապետ գնդապետ Ֆ. Զասիպկինը, և ստանձնեց իր պաշտօնը։

✦ Դուշէթի գաւառի Սագուրամօ գիւղում մանր վարկի ընկերութեան բանկի վրա, օգոստոսի 7-ին, երեկոյեան ժամ 7 յարձակում գործեց մի աւազակախումբ, 15 մարդուց բաղկացած, և յափշտակեց բանկից 1482 ր. 69 կոպէկ։ Կարծում են, որ սրանք այն բանտարկեալներն են, որոնք անցեալ տարի փախան Դուշէթի բանտից։

✦ Կիրակի, ամսիս 8-ին, Թիֆլիս եկաւ օպերային յայտնի երգիչ և կայսերական թատրոնների նախկին դերասան Բ. Ա. Ամիրջանը։ Նա Թիֆլիս գալուց առաջ եղել է Ղրիմում։ Համերգներ է տուել Սևաստոպոլում, Սիմֆէրոպոլում, Սօչիում, Գագրիում և Սուխումում։ Համերգները անցել են շատ աջող։ Պրինց Օլդենբուրգսկիի խնդրանօք նա Թիֆլիսից կը վերադառնայ Գագրի, նրա ներկայութեամբ երգելու համար։ Այնտեղից Բաթում վերադարձին, այնտեղ ևս կը տայ մի համերգ։ Սևաստոպոլում տրված համերգը եղել է տեղական բարեգործական [illegible]

—

պիտի ունենայ, մենք ժամանակը հասած կը կարծենք այս խնդիրն ալ մէջտեղ նետելու։

Նախ քան առաջին փաստաթուղթը մէջ բերելը՝ կարևոր կը համարիմ հետևեալ միջանկեալ դիտողութիւններս ալ ներկայացնելու։

Այս ձմեռ «Մշակի» մէջ նոյն խնդրովը մեր վերջին «Թէ ինչու Սիսի մէջ եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւններ տեղի չունեցան» յօդուածէն քանի մը հատուածներ անելով, պոլսահայ մամուլէն ծանրակշիռ ներկայացուցիչը եղող «Բիւզանդիոն» գրած էր, թէ՝ եթէ պատրիարքարանը չուզեր ընդունիլ, որ սիսական եպիսկոպոսներն ալ միւսներուն նման անխտիր կարենան պաշտօնավարել Թիւրքիոյ միւս թեմերուն մէջ, պատճառն այն է, որ Ադանայի և Հալէպի պէս տեղերու առաջնորդները չուզելով այլ ևս այն տեղերը մնալ՝ պիտի լքեն թեմերնին, աչքը այլուր՝ Թիւրքահայ ուրիշ թեմերու և առաջնորդութեանց՝ պիտի դարձնեն...։

Շատ տկար և բռնազբօսիկ փաստաբանութիւն։

Լաւ ուրեմն՝ Էջմիածինին ենթակայ միւս բազմաթիւ Թիւրքահայ թեմերու մէջ գործերն ինչպէս են։ Մեր եպիսկոպոսները և թեմակալ առաջնորդներն իրենց թեմերու մէջ հաստատուն և տևական կերպով կը փառայեն իրենց եկեղեցին և ազգին։

Աւոր պատասխանը պիտի կրնան տալ մեզ Պոլսոյ գեղազուարճ թաղերու փափկասուն եպիսկոպոս-քարոզիչները։ Եւ այդ անհերքելի թուլամորթութիւնն ու յուղյաշնման դասալքութիւնը օրինականացնող ու մարմնացնողները իրենցմէ կազմուած կրօնական ազգային իշխանութիւնը չէ։

Այսպէս ըլլալով ընդհանուր Թիւրքահայ թեմերուն վիճակը, մէկ երկու թեմի եպիսկոպոսաց աւելնալը կըյամէջը պիտի բերէ։

Եւ յետոյ՝ նիւթական և այլ առաւելութեանց տեսակէտէն, Թիւրքահայ թեմերու մէջ, թերևս ի բաց առեալ Իզմիրը, որն աւելի հարուստ և նպաստաւորուած է քան այժմ Ադանան և քիչ առնէն՝ Հալէպը։ Վան, Էրզրում, Մուշ, Խարբերդ և այլն։ Խնդրեմ ըսէք. Ո՞ր ըը տարեկան 2—3000 ոսկի պիտի կրնայ տրամադրել իր առաջնորդարանին և դպրոցին, ինչպէս կընէ այժմ Ադանան, և պիտի ընէ մօտ ատեններու մէջ՝ Հալէպը։ Նկամուտներ, որոնք գաւառին արագ տնտեսական զարգացումին հետ քիչ տարիներէն պիտի կրկնապատկուին։

Իր առաջնորդական կարողութիւններն և նոյն իսկ նիւթական յաջողութեան ծարաւը փայլեցնել և յագեցնել ուզող եկեղեցական մը հոն կրնայ յաջողիլ թէ Թիւրքահայ ուրիշ ռևէ բազմահայ տեղ մը։

Ո՛չ. առիկա և նման պատ չփակչող առարկութիւնները չեն պատճառը, որ այսօր—կարծես թէ ուրիշ գործ չունենալինք սիսական և էջմածինական իրաւասութեանց խնդիրը ստեղծած երկու հայ կարևոր աթոռներու մէջ հակառակութեանց սերմանումին գինով, հոն բնակող կարևոր թիւ մը ազգայնոց կրթական, կրօնական, բարոյական և ազգային կեանքը կը քանդենք։

Վերցնե՛նք այս աթոռը, կամ իր դիրքին համապատասխան կացութեամբ մը բարւոքենք եւ զօրացնենք։

Ամէն աւելի պարզ առաջարկ կայ։

Մերսին

Մինա

(Վերջը միւս անգամ)

օգտին։ Համերգը տուել է մօտ 1,000 րուբլի եկամուտ։ Մեր հայրենակից անուանի դերասանը յիշեալ համերգին մասնակցել է ձրիաբար։ Բ. Ամիրջանը Թիֆլիսում մտադիր է տալ մի քանի համերգներ։ Հաւանականաբար կը երգէ՝ Արախտական Ընկերութեան ամարային շինութեան, Թիֆլիսի ժողովարանի, Վրաց կլուբի մէջ, և այլ տեղերում։ Օգոստոսի վերջին թւերին նա կը մեկնէ Պետերբուրգ, ուր մշտական բնակութիւն ունի հաստատած։ Կարող ենք հաղորդել, որ Բ. Ամիրջանի օպերային կուրսերը այս տարի աջողութեամբ աւարտել են երկու բարիտոն, 1 տենոր և 1 կոնտրալտօ, որոնցից ոմանք արդէն հրաւիրվել են այլև այլ խմբերի մէջ երգելու համար։ Այդ աջող աւարտումի շնորհիւ հասարակութիւնը առհասարակ գոհ է մնացել կուրսերի հիմնադիր Բ. Ամիրջանից։ Ցոյս ունենք թէ նրա համերգներին հասարակութիւնը ներկայ կը գտնվի մեծ թւով, օգտվելով նրա ներկայութիւնից։

✦ Բագւի լրագիրների ասելով, տեղական «Сотрудникъ» գրավաճառանոցը օգոստոսի 1-ից անցել է «Р. Сегаль и С-вья» առևտրական տան ձեռքը իր բոլոր ակտիվով ու պասսիվով։

✦ Այսօր, Զուբալովի Ժողովրդական Տանը Հայկական Սեկցիայի առաջին ներկայացումն է, թատրոնի վերանորոգութիւնից յետոյ։

✦ «Մշակի» երեկվայ համարի «Ներքին լուրերի» բաժնում տեղական «Закавказье» թերթից քաղելով, հաղորդել էինք թէ Թիֆլիսի տրամվայի վարչութիւնը մերժեց կոնդուկտորներին տալ ձմեռվայ հագուստ։ Ինչպէս տեղեկացանք արժանահաւատ աղբիւրից, այդ լուրը հիմնովին սխալ է և ձմեռվայ հագուստը արդէն պատւիրված է ում հարկն է։ Ընկերութեան կանոնադրութեան համաձայն կոնդուկտորները ստանում են թէ ամարային և թէ ձմերային հագուստներ, ուրեմն վարչութիւնը այդպիսի քմահաճ վարմունք չէր կարող թոյլ տալ իրան։

ՏԵՂԵԿ. ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

✦ Այսօր երեկոյեան ժամը 8-ին տեղի կունենայ Վրաց Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհրդի նիստը, որը կը քննէ Ջիկովանիի՝ Խաշուրի գիւղում գտնվող կալուածքի հարցը, որը նուիրել է յիշեալ անձը ընկերութեանը։ Կը քննվի՝ թէ ինչպէս գործադրել այս կալուածքը։ Այնուհետև քննութեան կառնվէն մի շարք անյետաձգելի հարցեր։

✦ Օգոստոսի 14-ից Քութայիսում կը սկսէ լոյս տեսնել վրացերէն լեզվով քաղաքական, գրական և գիտական մի նոր օրաթերթ «Մնաթոբի (Լուսատու)» անունով, խմբագրութեամբ Ռաժդէն Վաճրիձէի։

✦ Դիղոմի գիւղի գեղջուկ Նիկոլոզ Միճէլաշվիլին Վրաց Պատմա-Ազգագրական Ընկերութեան մուզէումին նուիրել մի քանի հին դրամներ, որոնց մէջ կան նաև ռուսականներ, 17-րդ դարուց մնացած։ Դրանցից մէկը վրացական մի դրամ է, կիսով չափ եղծված։ Ենթադրում են, որ այդ դրամը հատված է Վրաստանի թագուհի Ռուսուդանի օրով։

✦ Այս տարվայ դեկտեմբերի 12-ին, Վլադիկավկազում կը քննվի իշխան Ուչա Դադիանիի գործը, որը մեղադրվում է իշխան Դադէշկէլիանիի սպանութեանը մասնակցելու մէջ։ Մեղադրեալին կը պաշտպանեն չորս փաստաբաններ։

✦ Օգոստոսի 7-ին, Գօրու գաւառի Կավթիսխէվի գիւղում բացվել է գրադարան-ընթերցարան Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ։

✦ Վրաց գիմնազիայի գերմաներէն դասերի համար հրաւիրված է իբրև ուսուցչուհի տ. Ցակովլեանը։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Կիսլովօդսկ, 5 օգոստոսի

Օրվայ նորութիւնը՝ Նիւ-Եօրկի «Միտրոպոլիտէն» թատրոնի յայտնի երգիչ-բաս Ադամօ Դիդուրի գաստրօլներն են, որը առաջին անգամն է Կիսլովօդսկում։

Նրա գալուց դեռ մի շաբաթ առաջ տոմսակները ծախվում էին։

Առաջին անգամ Դիդուրը դուրս եկաւ Բոյտոյի «Մեֆիստոֆէլ» օպերայում. առաջին երկու գործողութիւններին հանդիսականները բաւական սառն ընդունեցին հռչակաւոր երգչին, բայց երրորդ և մանաւանդ չորրորդ գործողութիւններին, երբ երգիչը մտաւ իր դերի մէջ և ցոյց տուեց հանդիսականներին, որ ինքը կարող է համարվել Շալեապինի մրցակիցը, թատրոնը դղրդաց ծափահարութիւններով։ Երգիչը վարձատրվեց մի քանի ծաղկեփնջերով ու թարմ ծաղիկներից հիւսված մի պսակով։

Թատրոնը լիքն էր միայն ընտիր հասարակութեամբ, որը բացատրվում է տոմսակների թանգութեամբ (40 ր.—3 ր. 10 կ.)։

Ադամօ Դիդուրի մասնակցութեամբ կը տրվեն երեք օպերա ևս՝ «Ռուսալկա» «Ֆաուստ» և «Բորիս Գոդունով»։

Նոքերս վերջացրին իրանց գաստրօլները՝ Վեալցեվան, Պլեվիցկայան, Կամենսկին և Սմիրնովը։ Ազ. Եգորեան

—

Ղուբա, 7 օգոստոսի

Երէկ տեղիս ամարային կլուբի դահլիճում խաղացին գիմնազիստների երեկոյթում «Сумашествіе отъ любви», կոնցերտային բաժանմունքով, կենդանի պատկերներով և պարերով, որը տևեց մինչև առ. ժամը 4-ը։

Զուտ արդիւնք մնաց մօտ 150 ր., որը յատկացվեց յօգուտ մի ընտանիքի։

Ամսիս 10-ին պատրաստվում են տալ կովկասեան երեկոյթ յօգուտ մի Թուրք ուսանողի։ Մ. Սալամբէգեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Նէջէֆի շիա բարձր հոգևորականութիւնը կրկին կոչ է հրատարակել, որով առաջարկում է կռւել Մահմէդ-Ալիի դէմ։

«Իրանը Նօվ» թերթը կրկին դադարեցվեց, բէլգիացի պաշտօնեաների գործունէութեան նկատմամբ խիստ լեզու գործածելուն համար։

Դադարեցվածի փոխարէն լոյս կը տեսնէ դէմօկրատիական մի նոր թերթ «Իրանը Նօվանէ» անունով։

✦ Պարսից կառավարութեան զօրախումբը առաջ է արշաւել և հասել է Աբբաս-Աբադ։

✦ Ռաշտից հաղորդում են, որ այնտեղ ծագել են անկարգութիւններ, որոնց մէջ մասնակցութիւն ունեն նաև ռուսահպատակ մահմեդականները։

✦ Թիւրքմէնները այլ ևս որս չը գտնելով, լքում են նախկին շահին։

✦ Սալար-ուդ-Դօվլէն ձգտում է ձեռք ձգել Պարսկաստանի գահը։ Նրա հետ կայ մի ինչ-որ կոմսուհի, որը երազում է գահի մասին։

✦ Թէհրանում սպասվում են Բոհադուրի 2,500 բախտիարները։ Այս օրերս սպասվում են վճռական դէպքեր։

✦ «Սադա» թերթի թղթակիցը հաղորդում է, որ Եփրեմը հապճեպով պատրաստվում է արշաւել Մահմէդ-Ալիի դէմ։ Կառավարութիւնը նրա տրամադրութեան ներքոյ է դրել 6,000 հեծեալ զինւոր, թնդանօթներով։ Բացի այս զօրքերից՝ Եփրեմին շրջապատում են 300 զինված հայեր։

✦ Կովկասեան լրագիրների այն տեղեկութիւնները, թէ իբր սպանված են Եփրեմի զաւակները և յարձակում է տեղի ունեցել նրա տան վրա, սխալ են։

✦ Սալար-ուդ-Դօվլէի գլխաւոր օգնական յետադիմական Մուշիր-Դիվանը սպանվել է իր սահմանադրական եղբօր ձեռքով։

✦ Պարսից դեմօկրատների գլխաւոր կոմիտէն մի արշաւախումբ է ուղարկել նախկին շահի դէմ, գլխաւորութեամբ երիտասարդ Եար-Մահմէդ-խան Կաշանի և Ասադուլլի խանի։ Արշաւախումբը բաղկացած է 500 հոգուց։

✦ Թէհրանի զինւորական մինիստրութեան շէնքի մէջ կայացել է զինւորական խորհուրդ, որտեղ կազմվել է պատերազմական կոմիտէ, որին յանձնարարված է ղեկավարել զինւորական բոլոր գործողութիւնները Մահմէդ-Ալիի դէմ։

✦ Պետերբուրգի աջակողմեան մամուլը խոստովանվում է, որ պօտսդամեան համաձայնութիւնը նպաստաւոր չէ Ռուսաստանի համար։

✦ Այս օրերս Պետերբուրգ կը գնայ Կ. Պօլսի ռուսական դեսպան Չարիկովը։

✦ Խօլերան տարածվել է ամբողջ Ալբանիայում և Մակեդոնիայում, Սալոնիկից սկսած։ Օտարերկրեայ նաւերը չեն մտնում Սալոնիկ և այնտեղից ուղևորներ չեն ընդունում։

✦ Պետերբուրգի նաւակայանի բանւորները դիմել են իտալական կոչված գործադուլի ձևին, որը առհասարակ արդիւնաբերութեան դէմ խիստ փնասակար մի միջոց է համարվում։

✦ Թերթերը հաղորդում են, որ չինական բոլոր պօստատները գաղտնի հրահանգ են ստացել, որով առաջարկվում է յատուկ պաշտօնեաների միջոցով քննել Ռուսաստանի հետ եղող բոլոր թղթակցութիւնները։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

9 օգոստոսի

ԲԷԼՕՍՏՕԿ։ Մինչև վերջին թելը այրվեց Վեզելէնկի գործարանը. վնասը 250,000 րուբլի է. վիրաւորվեցին 8 հրդեհաշէջներ և որսորդներ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սենատը բացատրեց, որ աղանդաւորները, որոնք իրանց կրօնի կանոններով ամուսնացած են, չեն կարող, անցնելով ուղղափառութեան, նորից ամուսնանալ ուղղափառ ծէսով, առաջին պսակի լուծումից առաջ։

Երկրագործութեան գլխաւոր վարչութիւնը մինիստրների խորհրդին ներկայացրեց նախագիծ Վորոնէժում Պետր I-ի անուան գիւղատնտեսական ինստիտուտ հիմնելու մասին։

Արդարադատութեան մինիստրը վերջացրեց հեղինակի իրաւունքի օրինագծի աշխատանքները։

ՏՕԿԻՕ։ Ամերիկա մեկնեցին 62 չին ուսանողներ, որոնց՝ Պէկինի կառավարութիւնը ուղարկում է պետական հաշւով հիւսիս-ամերիկական զանազան համալսարանները։

ՆՕՎՕՐԱԴՕՄՍԿ։ Փոխադարձ վարկի ընկ. գանձապահը յափշտակեց 50,000 ր. և անյայտացաւ։

ԼՕՄԺԱ։ Կայծակի հարուածից այրվեցին դրագունների զօրանոցը և հարևան գիւղական շինութիւնները։

ՎԻԵՆՆԱ։ Վախճանվեց իշխան Վիլհէլմ Րադզիվիլը 66 տարեկան հասակում։

ՄՕՍԿՎԱ։ Կինեմատօգրաֆիական համագումարը որոշեց մի մանաժողով հաստատել պօռնօգրաֆիական պատկերների դէմ կռւելու համար։ Համագումարը փակվեց։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՎ։ Րէզսերգենովկա կայարանում գնացքների ընդհարման ժամանակ ջարդվեց 11 վագոն, թեթև վիրաւորվեցին 11 մարդ։

ՊԵՍՏԻԳՕՐՍԿ։ Օդագնաց Կուզմինսկին իջնելու ժամանակ գործիքը փշացրեց։ Կուզմինսկին անվնաս է։

ԲԷԼԳՐԱԴ։ Երկրորդ համասլաւօնական մեղուաբոյծների համագումարը վերջացաւ։ Երրորդը նշանակվեց Մօսկվայում 1912 թ.։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
Ներքին եւ երեխաների հիւանդութիւններ
Գօլօվինսկի, 18, տ. Դօբրժանսկիի, Արք. թատրոնի հանդէպ, տէլէֆօն № 901.
Հիւանդ. ընդունելութիւնը) 10—12 ժ. առ.) 6—7 ժ. երեկ.
(ե.հ.կ.) 580. 100—33

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Վերադառնալով արտասահմանից վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը։
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը ամեն օր) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(կ.ե.հ.շ.) 761. 13—3

ՖԷԼԴՇԷՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ
ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԷԼԴՇԷՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, վէրքի փաթաթումն, դեղերի քսումն, դնում է բանկաներ։ Բժշկութիւն ցղամարդի սեռական թուլութեան, անկարողութեան, սերմնահոսութեան եւ հրազախտի, հիմնաւոր բժշկութիւն տրիպէրի (սուսանակ), ցոյց տալով հմուտ մասնագէտ բժիշկների։ Օտարերկրեայ հիւանդներին մանրամասն խորհուրդներ և դեղեր գրաւոր կերպով։ (Ուղարկել 3 րուբլի)։ Մասսաժ, էլէկտրականութիւն, բժշկական մարմնամարզութիւն։ Ընդունելութիւնը 3—4½ ժամը ամեն օր։ Ծախվում է իր կազմած «Տղամ. եւ կանանց գաղտնի հիւանդ. բժշկարան» նկարներով և բէյէպտներով։ Գինը 50 կօպ., ճանապարհածախս՝ 15 կ.։ Հասցէն. Тифлисъ Семеновская ул. № 9.
(կ. հ.) 160. 50—46

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„Գիր“ գրախանութում վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

Սպիրր Է. Խէրրի, թ. օր. Ն. Աղանեանի	— 15 կ.
Դաղբաշեան Ց., «Լիակատար բառարան հայ-ռուսերէն»	6 ր. —
» » «Ռուս-հայերէն»	8 » —
Գր. Վարդանեան, «Հայաստանի քարտէզը», մեծադիր, քաթանի վրա	5 » 50 »
Բարայեան Լ., «Հայերը Մոլդաւիայում և Բուքօվինայում»	— 80 »
Զօպանեան Ա., «Նահապետ Ցոմեաթան աշուղը և Ցոմեաթան Ցովնաթանեան նկարիչը»	1 » 50 »
«Վիրաւոր բլբուլ», երգարան	— 40 »
Փափազեան Վ., «Զրոյցներ»	— 50 »
Հայկունի Գ., «Դերձակ աղուէսը»	— 25 »
Քամալեան Ս., «Սրտաշահ բաներ»	— 20 »
Եսայեան Ց., «Տղամարդկանց և կանանց գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան»	— 50 »
» «Տղամարդի տրիպէրը» (սուսանակ)	— 20 »
«Պատանի», ալմանախ, III գիրք	— 20 »
Գօգօլ, «Վերաքննիչ», 5 արար.	— 50 »
Մեսեան Գ., «Ջարի», պօէմա	— 25 »
Թառայեան Ս., «Գուտտենբերգ»	— 40 »
«Շանթ», Գր. և գեղ. հանդէս, № 1	— 20 »
» » » » № 2	— 20 »
Լ. Տօլստօյ, «Խոստովանութիւն», Թարգ. Սուրխաթեանի	— 30 »

Նոյնպէս վաճառվում են հայերէն, ռուսերէն և օտար լեզուների դասագրքեր. կատարում ենք նաև դպրոցական բոլոր պիտոյքների պատուէրները առանց ուշացնելու։
Դիմել՝ Тифлисъ, Книж. магазинъ „ГИРЪ“.

Ներսիսեանցարտ ՓՈՐՁՎԱԾ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Ցանկանում է պաշտօն ունենալ ծխական դպրոցներում. բացի սովորական առարկաներից կարող է դասաւանդել նաև մեղուապահութիւն, շերամապահութիւն և թռչնաբուծութիւն (ցանկալի է Հիւսիսային Կովկաս կամ Թիֆլիսի նահանգում)։
(ա. օ.) 785. 3—1

ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.-ի
նոր գրքոյկները
«ՍՐՏԱՇԱՀ ԲԱՆԵՐ». գինը 20 կ.
«ԱՍՏԾՈՒ ԴԱՏԱՍՏԱՆ» » 5 կ.
Դիմել Թիֆլիսի գրախանութներին, ուր վաճառվում են հեղինակի միւս գրքերը. «Ծովինար»—25 կ.։ «Շէն թագաւոր»—25 կ.։ «Երկու աղբերացեղ»—30 կ.։ «Աստուած աղքատ»—20 կ.։ «Հէքիաթներ»—30 կ.։ «Երեք ոսկու պատմութիւն»—25 կ.։ «Անմեռ աշխարհ»—8 կ.։ «Ազգային առակներ»—25 կ.։ «Աստուած չը ճանաչող»—10 կ.։ «Գալօ ափօ»—12 կ.։ «Ժամանակը ոսկի»—40 կ.։ «Սիրտ գրքից»—40 կ.։ «Քաջ Աղասի»—25 կ.։ «Սասունցի Ցովհան»—30 կ.։ «Խուլ Խաչիկ»—25 կ.։ «Երկասիրութիւններ»—50 կ.։ «Փոքրոգի բարեկամներ»—15 կ.։ «Վարդանանց և Ղեւոնդեանց մասին զրոյց»—30 կ.։ «Մերերի զրոյցներից»—20 կոպէկ։
Գումարով կանխիկ գնողներին 25% զեղչ։
(հ. կ.) 754. 5—3

Շպարի (пудра) մի քանի տեսակներ ուղղակի ոչնչացնում են դէմքի եւ կաշուի գոյնը եւ դարձնում են նրան փխրուն ու ճմռթուած, միաժամանակ չափազանց վնասակար կերպով ազդելով առողջութեան վրա։
Այդ պատճառով մի քանի կոպեկ խնայելը շպար գնելիս միանգամայն անխոհեմ տնտեսութիւն է։
Գնելու ժամանակ հարկաւոր է ձգտել ուշադրութիւն դարձնել նրա վրա, որ դուք իրապէս առնէք № 4711 քսանձր շպարը (жирная пудра), որ ապահովում է լիակատար անվնասութիւն եւ դէմքի թարմութիւն:
(ա. 1) (M. 272862) 2—1

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ եւ ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԻՑ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(XII տարի)
Դասընթացքներում աւանդվում են.—Հաշւապահութիւն կրկնակի իտալական սիստեմով, յարմարեցված արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերին. առևտր.-թւաբանութիւն, առևտր.-թղթակցութիւն, առևտրական իրաւունք, վայելչագրութիւն և ցանկացողների համար ուսուցում գրող մեքենայի վրա։
Պարապմունքների սկիզբն է 1911 թւի սեպտեմբերի 15-ին։
Դասընթացքները տեւելու են վեց ամսից ոչ պակաս։
Պարապմունքները երեկոները շաբաթը երեք անգամ։
Վճարն է 40 ր. ամբողջ դասընթացքի համար։ Խնդրագրերը յանուն Թիֆլիսի Առևտրական Դպրոցի վերատեսչի ընդունվում են դպրոցի դիւանատանը ժ. 10—1.
(հ.կ.) 782. 6—1

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ
ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
Ն. Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
(Գոյութիւն ունի 1895 թ.)
Հեղինակ հաշւապահութեան ձեռնարկի, որը հաւանութիւն է գտել առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութեան կողմից։
Երկու սեռի անձանց համար. 4-ամսեայ դասընթացք, ամենօրեայ պարապմունքներով։
Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ից. Դասընթացքներում անցնում են՝ հաշւապահութիւն և այլ առևտրական առարկաներ, արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղեր, որոնք կապ ունեն նաւթարդիւնաբերութեան և նաւթագործութեան հետ, ամեն մեթօդներով, Իտալական կրկնակի հաշւապահութեան սիստեմով։
Դասատուները բարձր կրթութիւն ստացած մասնագէտներ են, որոնք գործնականապէս և տեսականապէս պատրաստված են ամեն մի առարկայի համար առանձին։ Վկայագրերը տրվում են մինիստրութեան թոյլտուութեամբ։
Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում են ձրիաբար։ Խնդրագիրների ընդունելութիւնը օգոստոսի 25-ից։ Դասընթացքներին կից հաստատված են քիչ պատրաստված անձանց համար առանձին պատրաստողական և լրացուցիչ դասարաններ ռուսաց լեզուի և թւաբանութեան համար։
Անձամբ և նամակներով դիմել դասընթացքների հիմնադրին՝ Թիֆլիս, Նիկօլայեվսկայա փողոց, 22, սեփ. տուն, տէլէֆօնը № 744.
(ե. հ. կ.) 772. 0—2

ԹԻՖԼԻՍԻ 2-ՐԴ ՈՒԹԴԱՍԵԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ
(ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ)
յայտարարում է, որ փոխադրական քննութիւնները տեղի կունենան օգոստոսի 26-ին և 27-ին. իսկ ընդունելութեանը՝ օգոստոսի 31-ին և սեպտեմբերի 1-ին, 2-ին և 3-ին։ Նախապատրաստական դասարանների ստորին բաժանմունքները ընդունվում են երեխաները առանց քննութեան ենթարկվելու։
Գրասենեակը բաց է ամեն օր առաւօտեան ժամը 10—1-ը։
Պանասեվիչա փողոց, սեփ. տ. № 38 (8-րդ քաղաքամասում)։
(11, 14, 21, 28) 763. 5—2

Ցովհ. Արաբաջեան.
ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Ա ՏԱՐԻ ԱՐԺԷՔԸ 25 ԿՈՊԷԿ

ՅՈՎՀ. ԱՐԱԲԱՋԵԱՆ
ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ Ա. տարի 25 կ.
ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ Բ. տարի 30 կ.
ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ Գ. տարի 40 կ.
—
Բոլոր մասերը հիմնովին բարեփոխված ու ճոխացված նոր յօդուածներով և նկարներով։
—
Գլխաւոր պահեստը՝
Тифлисъ, книжный магазинъ «Гуттенбергъ».
—
Գումարով գնողներին զեղչ։
Ուսուցիչներին՝ ծանօթանալու համար ուղարկվում է մի-մի օրինակ ձրի.
—
Դիմել՝ հեղինակին՝
Александрополь
О. А. АРАБАДЖІАНЪ.
(կ.հ.) 758. 5—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.